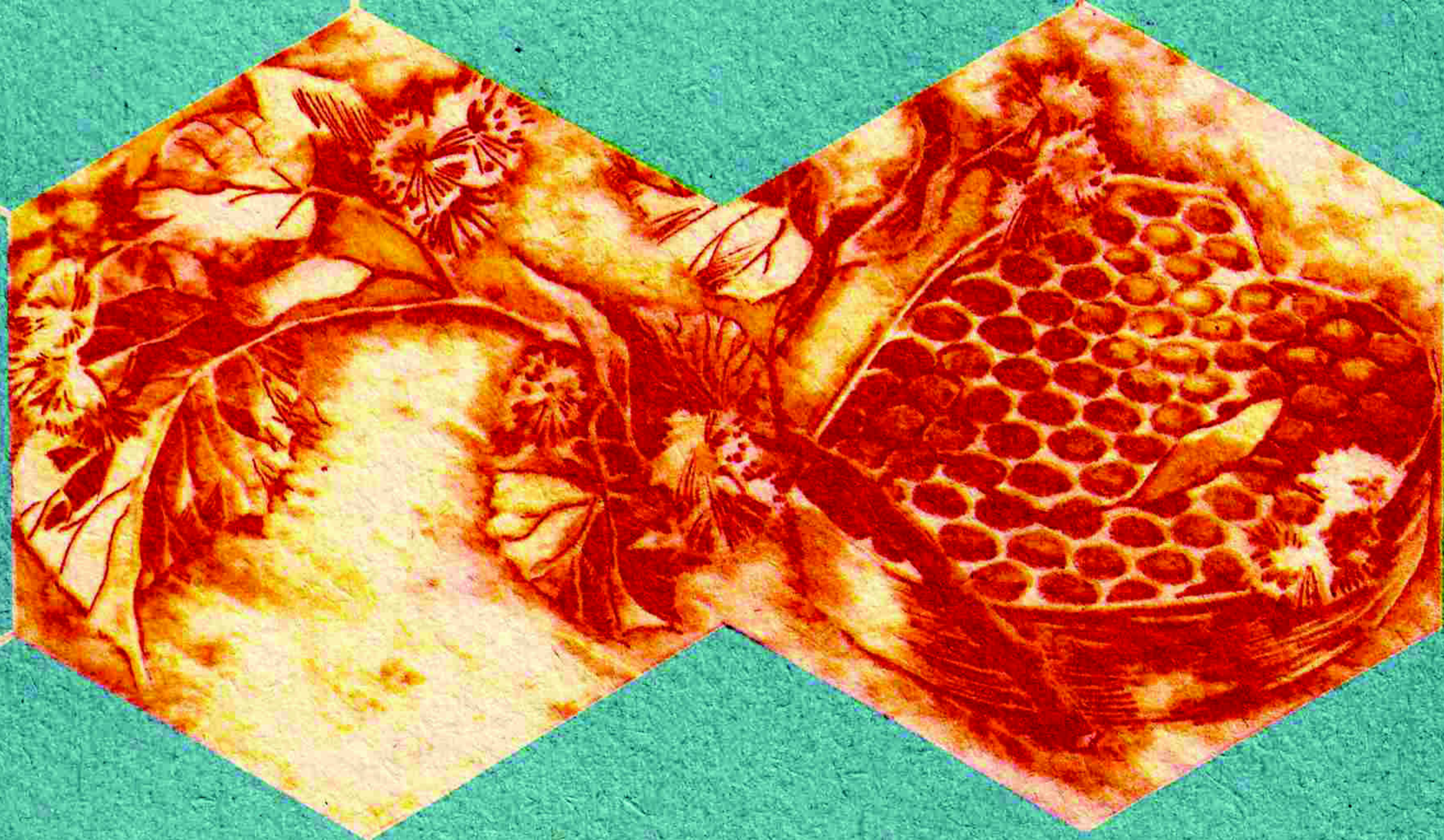

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК 3'91

**ПІДТРИМАЛИ ЧАСОПИС «УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК»
МАТЕРІАЛЬНО:**

Бджолярі-аматори

Глех М. В., м. Дрогобич — 10 крб.
Дякун В., м. Дрогобич — 10 крб.
Ільків О., м. Буськ — 333 крб.
Струс М. М., с. Скнилів — 50 крб.
Стецько Я. П., м. Дрогобич — 10 крб.

**Працівники виробничого
об'єднання
«Львівбджолопром»**

Бучма А. В. — 10 крб.
Бутинський П. М. — 25 крб.
Війтів А. Ф. — 10 крб.
Качала В. П. — 10 крб.
Капля М. С. — 20 крб.
Кузьмич В. О. — 15 крб.
Кулинич Л. С. — 15 крб.
Кульба В. Д. — 10 крб.
Кравчук М. В. — 10 крб.
Климишин Г. М. — 10 крб.
Михалусь І. Є. — 10 крб.
Соколович М. О. — 25 крб.
Сидоровський Я. А. — 50 крб.
Тимчишин В. М. — 50 крб.
Яськів І. І. — 25 крб.

Товариства бджолярів-аматорів

Бережанське

Тернопільської обл. — 2350 крб.

Жидачівське

Львівської обл. — 500 крб.

Збараське

Тернопільської обл. — 500 крб.

Кременецьке

Тернопільської обл. — 1000 крб.

Розрахунковий рахунок 60906 МФО 325644, код 290002 АК АПБ «Україна» по Львівській області, м. Львів, редакція журналу «Український пасічник».

**РАДА УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ ПАСІЧНИКІВ
ВДЯЧНА ЗА МАТЕРІАЛЬНУ ПІДТРИМКУ
ТОВАРИСТВАМ БДЖОЛЯРІВ-АМАТОРІВ:**

Буському Львівської обл. — 1000 крб.
Жидачівському Львівської обл. — 500 крб.
Золочівському Львівської обл. — 300 крб.
Коломийському Івано-Франківської обл. — 200 крб.
Надвірнянському Івано-Франківської обл. — 200 крб.
Фірмі «Мальва» — 200 крб.

Розрахунковий рахунок УСП 70011 МФО 325644, код 290002, дирекція АК АПБ «Україна» по Львівській області, м. Львів, Українська Спілка Пасічників (з поміткою «На розвиток чи вступні внески»).

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ —

**Леонтій Соколовський,
головний редактор журналу
«Український пасічник»**

У нас в руках третє число журналу «Український пасічник». Немарізнх думок: потрібен він чи ні. Є лише подив. Як могло статися, що ми, ревнителі і аматори маленької золотокрилої трудівниці, люди, яких тисячі і тисячі, не мали собі дорадника, помічника, товариша, з яким і думкою поділишся, і щось новенького дізнаєшся, і біду навіпл з ним розкраєш, щоб стала меншою?

Який то обшир—від Курил до Бреста, від Ташкента до Архангельська — марно б'ється у потугах охопити всю «єдиную и неделимую» союзний часопис. Що ми, українські бджолярі, у ньому можемо знайти? Хіба те, що майже не придається в наших умовах про досвід медодайної Башкирії, Сибіру, та ще численні графіки і таблиці, поява яких на сторінках журналу більше, ніж читача, тішить їхніх авторів. Ми ж хочемо від спеціалізованого видання чогось позиточного для пасічника Прикарпаття, Волині, Придніпров'я, Півдня, Запорізьких степів—усіх теренів нашої України, що зовсім не легко осягнути навіть нашому відродженому виданню. Можна, для прикладу, бути лихим на лежак Дадана, коли він стоїть на карпатському схилі, де сонечко пізенько із-за гори виринає і раніше ховається, і весна припізнюється, і осінь спішно цвіт сушить. Але ж той вулик — справжній чудодій у степу Причорномор'я! Цим прикладом твердимо: часопис має бути таким, щоб задовольняв інтереси нашого українського читача.

Перегортаю сторінку за сторінкою першого номера відродженого «Українського пасічника». Цілком зрозуміла радість людей, які найбільше вклали у появу часопису — Миколи Осташевського, голови тимчасової ради Укра-

їнської Спілки Пасічників, Володимира Горчина, Степана Вербовецького, Мирона Дейнеки, членів ради і пасічників-аматорів. У інтерв'ю, об'єднаних рубрикою «Роздумуючи про день насущний», вони окреслили головні завдання журналу. Їх повністю поділяє редакція. Наш творчий колектив покликаний всемірно поширювати досвід українських майстрів бджільництва і рекомендації науки, сприяти приватизації занедбаних колгоспних і радгоспних пасік, становленню в галузі кооперативного руху, захищати права та інтереси пасічників-аматорів, висвітлювати життя їхніх громадських об'єднань та боротися з недоліками, що заважають розвиткові пасічництва в Україні.

У першому числі ми не могли не віддати належну шану Прокоповичу — Нестору українського і світового бджільництва, поставленого ним на наукову основу. Про мітинг, який відбувся у Львові на честь Петра Івановича, розповів С. Вербовецький. Як для першого номера, багатим і всебічним був розділ «Досліди і спостереження». П. Возняк з Кам'янки-Бузької, М. Злепко з села Рубленого Буцацького району Тернопільської області, В. Болкот зі Львова та інші поділилися знаннями та досвідом, які можуть стати у пригоді багатьом. Як живуть, вирішують свої проблеми бджолярі, об'єднані у Бродівському товаристві Львівської області, написав ветлікар Д. Шеремета. Значний доробок у першому числі «УП» Б. Рудки з села Петриків, що на Тернопільщині. Різноманітні матеріали вміщено під рубрикою «Теорія і практика бджільництва». Знайшлися з-поміж колег гумористи, які допомогли започаткувати розділ «Жартує пасічник Панько». Почали ми друкувати повість «За-

повіт предків», яку написав бджоляр з Львівщини Панас Запаренко.

Початок радує, тим більше, що чуємо схвальні відгуки читачів, пасічницької громадськості. Але перед лицем відповідальних завдань, які стоять перед журналом, відразу визнаємо, що лише власними силами співробітників не впраємося. Надія на вас, шановні добродії, насамперед, на людей з великою практикою, хто поставив вулики у своєму садку не тільки тому, що любить мед, а й любить бджілку, зрозумів її, зробив для неї усі вигоди, затишок, а вдячна комаха відповіла як могла — духм'яним нектаром, пилком, прополісом, маточним молочком, та й поділилася своїм захисним засобом — отрутою, яка є й незамінним ліком.

Ще раз перегляньте «Заповіді пасічника», подані у першому числі журналу. Вони виношені, обдумані і практиками, і журналістами з давнини — то вже колективна мудрість, яку варто прийняти. Від себе додамо таке. Бджільництво України тепер творять, як галузь, поряд з аматорами громадські пасіки колгоспів і радгоспів, цілі спеціалізовані господарства і навіть медові цехи підприємств та організацій. Шириться рух оренди, приватних пасік на промисловій основі, які створюються, як кажуть, на голому місці або викупуваються завдяки політиці приватизації. Скільки тут незрозумілого, нового, як багато проблем! То ж чекаємо великої пошти на ці теми.

Як формується наше видання, ви вже можете побачити з першого його числа. Звичайно, тематична палітра очікується значно ширшою і різноманітнішою. Будуть поради початкуючим, відповіді на запитання, продовжимо публікацію матеріалів з історії пасічництва в Україні та світі, а от цікавинки із старого (так скажемо) часопису «УП», що видався у Львові, об'єднаємо рубрикою «З нашої спадщини» — бо то ж справді наш з вами спільний спадок! Не дивуйтеся, що редакція не втручається у текст передруків. Хай до нас дійде досвід попередників, патріотів українського бджільництва незайманим навіть у мові, хай від тих заміток дишає дорога нам старовина. Та й про-

стежимо, як розвивається мова, згадаємо призабуте слівце, вираз і термін. Усе це піде на користь.

Прохання до читачів: у кого збереглися старі галузеві видання — поділіться своїм скарбом через журнал з іншими. Як це здійснити практично? Найкраще надіслати нам зайвий примірник (якщо він є) або зняти точну копію, але зробити це дуже ретельно і відповідально, бо то ж для публікації!

І ще справа честі нашого часопису — захист інтересів і прав пасічника перед бюрократією адміністративної системи, яка поки не відмерла і якій байдужі потреби бджолярства. Геть з посяганнями на його права з будь-якого боку! За вашими сигналами звернемося у компетентні органи, при потребі вишлемо на місце кореспондента тощо.

Охоче підтримаємо стару традицію «Українського пасічника» — огляди подій і фактів життя первинних бджолярських осередків, районних, міських, обласних товариств пасічників, Української Спілки Пасічників.

З-поміж можливої великої кількості нашого майбутнього активу хочемо виділити і підкреслено звернутися до журналістів, які симпатизують нам, а краще, самі займаються пасічництвом. Сподіваємося на активну їх співпрацю.

До вас, колеги, і до інших, хто володіє фотокамерою, ще й таке прохання. Редакція дуже потребує зображувальної інформації. Чекаємо знімків на різноманітні теми. Адже кожна новинка сприймається краще, якщо її побачиш в натурі (на фотографії). При цьому врахуйте побажання: відбитки друкуйте на глянцевому папері розміром 13×18 сантиметрів. Звичайно, подбайте про цікаву композицію кадру, належну чіткість зображення, акцентуйте на головному, про що інформуєте засобами фотографії. З вашою допомогою зможемо більше публікувати портретів людей, репортажних розповідей про актуальні події.

А тепер про найголовнішу вимогу до кореспонденції, якої з нетерпінням чекаємо. Але попередньо зауважимо таке: ви, як читач, хочете від журналу не повідомлень про те, що мед солод-

кий, смачний і корисний, а справжньої новинки з практики, спостережень, досліджень. Хоч, звичайно, для початкуючих слід писати й про те, що досвідченому давно відоме...

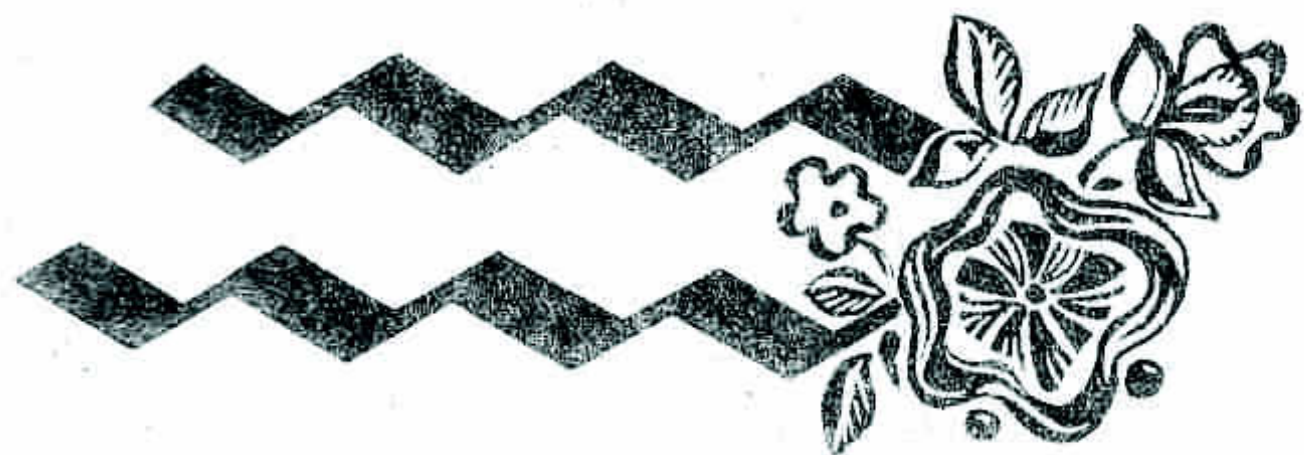
Одним словом, якість відродженого часопису великою мірою залежить від вас, друзі, читачі і дописувачі.

Можливо, знайдуться наші симпатки за рубежем? Вони звернули увагу на те, що в перших двох числах журналу не вміщено кольорових фотографій. Як кажуть, вдень з вогнем не знайдеш на Україні слайдової кольорової фотоплівки. Щоправда, спекулянт її має, але хоче за неї вже не карбованці, а конвертовану валюту, якої у нас ані цента чи сантимата, а роздобути власними потугами — справа зовсім безнадійна. Знадобились би й хімікати для кольорового фото. Якби цю справу вирішити, наприклад, шляхом обміну на передплату журналу? Були б дуже вдячні за таке сприяння українській діаспорі, колегам-пасічникам за рубежем...

Одним словом, сподіваємося на підтримку читача найрізноманітнішу, на те, що робитимемо спільну справу гуртом.

В інтересах підприємств, кооперативів, які виробляють пасічне знаряддя та інвентар, також підтримувати відроджене українське видання, бо то вірний шлях помножити ряди споживача їхньої продукції. Як краще, швидше дійде інформація безпосередньо до того, хто на неї чекає? Звичайно, через журнал «Український пасічник», шляхом публікації у ньому рекламних матеріалів.

Запрошуємо всіх, ким опікуються святі Зосим та Саватій, до підтримки журналу, тісного співробітництва!

ЩАСЛИВОЇ І ДОВГОЇ ДОРОГИ!

Відродження журналу «Український пасічник» — це надзвичайна подія в житті українських пасічників. Відроджується рідне слово, історія, культура, традиції, що довгі роки були забутими. Пасічники ще не так давно лише мріяли про свій часопис. Організувати видання журналу могли тільки істинні, з великою любов'ю до рідної справи бджолярі, які вклали надзвичайно велику працю у відродження рідного їм журналу. Сподіваюсь, що часопис принесе велику користь справі відродження українського бджільництва, яке колись на нашій Батьківщині досить високо стояло, а продукти з пасік славились в багатьох країнах Заходу.

Щасливої і довгої дороги «Українському пасічникові».

Б. Бойко.

Народний депутат Верховної Ради
УРСР, перший заступник голови
Тернопільського облвиконкому,
голова Крайової ради Руху.

Із старовинної
молитви пасічників

Всемогучий Боже!

Ти обіцяв дати ізраїлетянам землю, текучу медом і молоком. Ти подав святому Іванові Хрестителеві на поживу дикий мед з пустині. Ти, Боже, Сотворителю й Пане всього, що на небі й на землі, поблагослови нашу пасіку, хорони її, Господи, від усякої шкоди та дай, щоб ми, пожиткуючи з неї, благословили тебе, Дателя всяких благ. Амінь.

(За матеріалами
«Українського пасічника»).

Теорія і практика бджільництва

ЩОБ СІМ'Я БУЛА ПРОДУКТИВНОЮ

Ігор Іванович Пугач і Михайло Васильович Стебелінський — пасічники-аматори з села Підберізці Пустомитівського району Львівщини. Хороші, щирі сусіди, вони більше десяти років тому захопились пасікуванням. Як один, так і другий утримують велике бджолине господарство. І спеціалізація в обох одна — пакети. Зрозуміло, про мед теж не забувають: у І. І. Пугача та М. В. Стебелінського невеличкі платформи (по 8 вуликів кожна), з якими виїжджають на кочівлю.

Оскільки обидва займаються пакетним бджільництвом, значення надають вирощенню маток. Виводити маток починають ранньою весною. Першою ознакою того, що можна приступати до цієї справи, є закритий трутневий розплід. Значить, вже можна починати прищеплення. До цієї відповідальної справи пасічники-аматори готуються заздалегідь. Готові прищепні рамки, які за формою і розмірами нагадують звичайні гніздові. Всередині кожної такої рамки три брусочки, які кріпляться до бокових планок цвяхом, що дає можливість повертати брусок при прищепленні личинок на 360 градусів. Воскові мисочки, у яких будуть прищеплені личинки, теж виготовляють заздалегідь. Я спостерігав, як дочка І. І. Пугача Галина майстерно їх виготовляла, допомагаючи батькові. Паличку із липи діаметром 9 міліметрів, один кінець якої закруглений і відшлифований, умочувала в холодну воду, а потім спускала її в розтоплений (точніше, застигаючий) чистий світложовтий віск на глибину 7—8 міліметрів. Потім паличку ще двічі опускала у віск, але кожного разу на меншу глибину. Згодом на кінці нашаровувалася воскова мисочка, яку Галина акуратно знімала пальцями і клеїла до тоненької

дерев'яної пластинки. А батько вже воском приклеював пластинку з мисочкою до бруска прищепної рамки. Три брусочки у рамці і на кожному — по 11 мисочок.

— У нас готові бджолосім'ї, з яких будемо брати личинки одноденні для прищеплення в мисочки, — говорить Михайло Васильович Стебелінський. — Ми з Ігорем кожен на своїй пасіці ведемо відповідну селекційну роботу. Вимоги до сім'ї, з якої беремо личинок, високі. По-перше, щоб сім'я зарекомендувала себе добре на медозборі, по-друге, щоб мала здатність швидко нарощувати силу, по-третє, щоб до роїння була терпимою. Ну, і решту відомих ознак — витривалість до різних захворювань, злобливість і т. ін. беремо до уваги. Все враховуємо.

— Треба пам'ятати завше, — додає Ігор Іванович Пугач, — й про яйця, з яких вийдуть одноденні личинки для прищеплення. Материнську сім'ю слід добре підгодувати, обов'язково дати світлі соти, з обох боків медово-пергові. Таким чином ми запобігаємо інтенсивному червлінню матки. А це значить, що у свіжих сотах вона відкладатиме більші яйця. Зрозуміло, що і одноденна личинка буде крупнішою.

При виведенні маток неабияке значення має те, як прищеплених личинок прийме сім'я-вихователька. Саме від неї залежить якість молодої матки. Щоб прийом личинок на виховання був кращим, пасічники в сім'ях-вихователях створюють безрозплідний стан: на один день забирають весь розплід — і відкритий, і закритий.

— Чому забираємо закритий? Та тому, що все одно чи в одній, чи в іншій чарунці завжди є яйця, одноденні личинки, — говорить І. І. Пугач. — І

Під час семінару на пасіці Ігоря Івановича Пугача в селі Підберізці, який провело Львівське міське товариство бджолярів-аматорів.

бджоли обов'язково будуть приділяти їм увагу, будуватимуть маточники.

— Але обов'язково треба, — наголошує М. В. Стебелінський, — від сім'ї-виховательки забрати матку. Години через чотири сім'я відчуває сирітство...

Я спостерігав, як І. І. Пугач та М. В. Стебелінський готували сім'ю-виховательку, як створювали, за їхнім висловом, «ройовий ящик». Забравши матку і весь розплід, бджіл обтрусили на 4 кормові рамки. Згодом гніздо розсунули на одну рамку і вставили туди прищепну для відполіровування мисочок.

— Мисочки, — наголошує І. І. Пугач, — набувають специфічного запаху безматочної сім'ї. І після прищеплення личинок бджоли краще приймають і доглядають їх.

Через 4 години або через півдня, коли прищеплена рамка освоєна, відполірована — її забирають і прищеплюють у ній личинок. Гусячим пером, зрізаним навскіс, Ігор Іванович бере одноденну личинку під спинку і в такому ж положенні кладе в мисочку. Прищеплення робить у літній кухні. Температура в приміщенні повинна трохи перевищувати 30 градусів. На плиті — посудина з гарячою водою. Пара потрібна, щоб личинки не пересихали.

Прищепивши личинок до всіх 33 мисочок, Ігор Іванович з Михайлом Васильовичем рамку легенько засувають у целофановий мішечок, обгортають

його нагрітою вовняною тканиною і відносять у сім'ю-виховательку.

— Переконалися ми, що треба робити «ройовий ящик», — констатує І. І. Пугач. — Бджоли моментально накидаються на личинок. Коли є розплід у сім'ї, бджоли зволікають. Щоб сім'я відразу звернула увагу на прищепну рамку, її обов'язково треба обмазати медом.

Через 1,5—2 години пасічники заглянули знову до сім'ї-виховательки. Бджоли починали нарощувати мисочки, витягаючи їх у маточники. Лише дві мисочки із 33-х залишилися поза їхньою увагою.

— Отже, або личинки ушкоджені, або не на спинку покладені, — резюмує І. І. Пугач.

Прищепну рамку ставлять на місце, з одного боку від неї поміщають рамку з відкритим розплідом, з другого — з червою на виході.

— Вийде молода бджола, — пояснює М. В. Стебелінський, — а у неї, як відомо, добре розвинуті залози, що виділяють молочко, отже, краще годуватиме прищеплених личинок. Обов'язково повинні бути ще зо дві хороші медово-пергові рамки.

Добре утепливши сім'ю, пасічники дають їй у годівницю цукрового сиропу (1:1), у який доливають трохи коров'ячого молока.

— Через п'ять днів маточники будуть закриті, — говорить І. І. Пугач. — Їх можна віддати в іншу сім'ю для дови-

ховання, а в гніздо, де вони були, установити нову рамку з прищепленими личинками. Це, коли є велика потреба в матках. Але ми переконалися, що краще їх виховувати у сім'ї, яка їх прийняла.

— Треба пам'ятати, — говорить М. В. Стебелінський, — що на 16-й день виходитимуть матки, а також те, що серед прищеплених личинок може бути старша, і тоді матка вийде раніше і знищить своїх молодших сестер.

— Роздаємо маточники за день-два до виходу маток. Маточники тоді вже добре очищені від воску, краї їх ледь не тріскаються, — наголошує І. І. Пугач. — Можна, звичайно, і на 10-й день роздати маточок у відводки. Але відводки не мають потрібної сили, щоб догодувати матку, і тоді вона може вийти не такою повноцінною.

За день-два до виходу маток роздають маточники у заздалегідь приготовлені відводки. У цих відводках льотна бджола уже злетіла. Але якщо бджоли встигли закласти свій маточник — його знищують. Тому прищепні маточники приймаються завжди.

З багатьох областей України звертаються пасічники за пакетами і матками до І. І. Пугача та М. В. Стебелінського. Переконалися, що сім'ї виростають працюючими, а матки продуктивними.

П. Запотічний.

Кор. «Українського пасічника».

Чи боїться кліщ герані?

Перепробував різні засоби проти бджолиного кліща Вароа, у тому числі й цвіт бузини, як радила газета «Сільські вісті», але користі від них мало. І от ненароком знайшов рослину, що стала надійною охороною для бджіл. Назву її встановив, коли внучка принесла з школи книгу про рослини — герань Роберта. Запах у неї досить приємний, але нудотний. Гілку герані кладу під рамки, вона довго не втрачає запаху.

О. Макарчук.

Будуть пасіки з медом

Нещодавно мені випало побувати в Польщі, ознайомитися з роботою деяких пасічників, загалом з роботою, яка ведеться в цій країні у галузі бджільництва. Враженнями від побаченого й почутого, думками, навіяними поїздом, і хочу поділитися з читачами.

Що передусім впадає у вічі? Мабуть, те, що в Польщі на високому рівні організовано наукове забезпечення галузі. В країні налічується 2 мільйони 570 тисяч бджолиних сімей, які розташовані на 225 тисячах пасік. А пасічників у Польщі 240 тисяч, з них 180 тисяч входять до професійної спілки. Кількість пасік тут досягла максимуму — на квадратний кілометр поверхні в багатьох районах країни припадає більше десяти бджолосімей, тоді як у нас — 0,4. Продуктивність однієї сім'ї 8—12 кілограмів меду, а річне виробництво його сягає 15 тисяч тонн. Отже, польський громадянин не відчуває потреби в кращому забезпеченні медом. До того ж щороку Польща експортує майже дві тисячі тонн цієї продукції.

У країні створено два заказники бджіл, ведеться підтримуюча селекція західних порід, широко практикується лабораторне запліднення маток. Наукові кадри готують дев'ять центрів, які діють при зоотехнічних та садівничих факультетах навчальних закладів. Вони ж ведуть і дослідження у галузі бджільництва.

У кожному воєводстві є комітети національної спілки пасічників, які вирішують усі питання розвитку галузі, серед них і виробництво та збут продуктів бджільництва. Через воєводські чи міські комітети спілки пасічники одержують цукор для підгодівлі бджіл, ліки для боротьби з хворобами. Цікава така деталь. Держава продає цукор спілці за оптовою ціною, а спілка реалізує цей продукт пасічникам за ціною, яка вища за оптову, але нижча за роздрібну.

Воєводською спілкою керує одна

людина, яка до того ж працює тільки три дні на тиждень. Але вона добре знає проблеми й можливості кожного пасічника свого воєводства — спілка зацікавлена у створенні якнайкращих умов для виробництва й збуту продуктів бджільництва.

Чітко налагоджено ветеринарну службу боротьби з хворобами бджіл. У кожному воєводстві цю роботу організовує ветлікар, який завідує кількома місцевими станціями. Пасічники зобов'язані повідомляти ветслужбі про виявлені на пасіках хвороби, вести з ними боротьбу через станції за власний рахунок.

Можна ще багато хорошого розповідати про бджільництво країни. Та мене весь час не полишає думка: чому ж ми не можемо так господарювати? Адже є все для цього, а від бджолосім'ї одержуємо лише до восьми кілограмів меду. Та якщо вірити журналові «Пчеловодство» (№ 11 за минулий рік), то на Україні — безперечні успіхи в бджільництві. Але подивімося на полиці магазинів — там, як правило, тільки штучний мед. Коли ж порівняти наші досягнення з досягненнями пасічників Польщі, то ми дуже й дуже програємо.

Причини? Їх чимало. На мій погляд, основна — відсутність чіткої організаційної структури в усіх ланках цієї галузі. Ось аргументи. Як відомо, більше половини меду в нашій країні виробляють на індивідуальних пасіках. А хто про них дбає? По суті, ні бджолоконтори, ні товариства пасічників, ні Держагропром ними не займаються. Нічий пасіки — і квит. З хворобами бджіл пасічники теж борються самотужки.

Наукове забезпечення галузі не витримує ніякої критики. Правда, нещодавно у республіці створено на базі Української науково-дослідної станції бджільництва науково-дослідний заклад.

Або взяти забезпечення пасік інвентарем. У республіці немає жодного більш-менш солідного підприємства, яке б виготовляло його. Весь необхідний для роботи інвентар доводиться завозити з інших республік. Чому ми,

скажімо, не можемо освоїти виробництво димаря з подовженим «хоботком» для обробки сімей проти хвороб? Протягом двох останніх років я не можу знайти його в спеціалізованих магазинах Києва, Львова, Тернополя, Івано-Франківська. Для виробництва такого димаря не потрібні дорогі зарубіжні технології — його можна виготовити в майстерні першого-ліпшого господарства.

Ніхто не займається селекційною роботою з місцевими бджолами. Натомість виписуємо маток з різних розплідників країни, що призводить до різкого зниження продуктивності бджолиних сімей. Цілком підтримую пасічників з Полтавщини, Черкащини, інших областей, кореспонденції яких було надруковано в «Сільських вістях», про заборону завезення на Україну маток сірих кавказьких бджіл. Оскільки ці бджоли не пристосовані до збирання нектару з гречки та деяких інших культур, вони не тільки не підвищують, а навіть знижують їх урожайність.

Треба в кожній області створити племінні пасіки й репродуктори українських бджіл, де виводити чистопородних маток. Варто переглянути й плани породного районування — в республіці мають бути лише українські степові та карпатські бджоли.

Є в нас товариство пасічників-любителів. Але роботи його не видно. Про допомогу пасічникам-любителям нічого вже й говорити. А чому б йому не взятися, скажімо, хоча б за створення музею бджільництва? Хіба в нас нема чого показати? Знаю, що є. Вже багато років точиться розмова навколо створення в Голосіївському лісі чи на ВДНГ у Києві такого музею, а справа не рухається.

Дуже добре, що ми створили Українську Спілку Пасічників. Вона об'єднала людей, зацікавлених у тому, щоб усю роботу вести на високому, справді професійному рівні. Чи під силу це нинішньому товариству? Вважаю, що ні. При наявності спілки всі проблеми галузі розв'язуватися мають передусім самими спілчанами.

М. Рудковський.
м. Івано-Франківськ.

РОБОТИ В ЛИПНІ

В липні, особливо в кінці місяця, закінчується медозбір майже по всій Україні, за винятком тих місць, де ростуть ялинові ліси, в яких ще буває падевий взяток, та місцевостей, де росте верес, є посіви насінників червоної конюшини.

Після літнього сонцестояння матка зменшує червлення, бджоли починають виганяти з вуликів трутнів, що є сигналом закінчення пасічницького сезону, і бджіл пора готувати до зимівлі.

У цей період ще в деяких випадках вилітають рої. На початку місяця можна від сильних сімей робити відводки. В кінці місяця необхідно відібрати лишки меду (але пам'ятаймо про зимівлю сімей).

У липні переставляємо на край гнізда рамки, які будуть вибраковуватися з даної сім'ї. Для цього перед початком загодівлі на зиму їх можна забрати з вулика. В липні також потрібно замінити старих, малопродуктивних маток. Пасічник повинен дбати, щоб підготувати до зими сильну і здорову сім'ю. Для цього потрібно зробити досконалий огляд бджолиних гнізд.

Треба пам'ятати про небезпеку нападу. Не розставляти будь-де соторамки, не розкидати обрізки вощини. Огляд бажано проводити зранку або під вечір, коли немає великого льоту бджіл.

В місцевостях, де припинився взяток, потрібно підгодовувати бджіл цукровим сиропом (на 1 кг цукру 1 літр води) через день по літру.

Якщо немає такої можливості, бджолам дають медово-цукрове тісто.

В останніх днях місяця обов'язково потрібно починати загодівлю бджоло-родин, але невеликими порціями, щоб не обмежити матку у відкладенні яєць.

У сильних сім'ях з високим рівнем закліщеності в кінці червня — на початку липня можна виділити безроз-

плідні відводки, яким дати молодих маток і зразу ж обробити від кліща Варроа-Якобсоні.

Щоб бджоли в зиму йшли фізіологічно здоровими, в кінці липня після відбору меду потрібно з сімей забрати увесь закритий розплід, сім'ї обробити від вароатозу. Розплід разом з бджолами, які його обсідають, поставити у тимчасові вулики і вивезти з пасіки на відстань не менше 3 кілометрів, щоб льотні бджоли не повернулися у свої попередні сім'ї. Цим новоутвореним сім'ям зразу маток не давати, а дати зрілий маточник.

Створені сімейки підуть у зиму вже як основні сім'ї.

В. Болкот.

У наших краях ще можна побачити старовинні пасіки. Ось і Ілля Іванович Озорянський присів біля свого «словяна». Правда, у селі Мала Лука, що на Тернопільщині, ці вулики звать галицькими.

— Ну, як вам ведеться, карпатки?

Фото Б. Рудки.

«Русское пчеловодство» та П. Прокопович

В № 3 журналу «Пчеловодство» за 1991 рік вміщено відгук на книгу А. І. Шабаршова «Русское пчеловодство». Ця книга, на мою думку, є важливим внеском у літературу з бджільництва. Тому зауваження і відгуки на вказану працю повинні бути об'єктивними, висвітлювати не тільки позитивне, але й те, що автор не допрацював, у чому допустився помилок. На жаль, в журналі подано лише позитивні відгуки, з якими не можна не погодитись. Про недоліки ж книги треба обов'язково говорити, хоча б тому, що з часом вона потребує перевидання, та й праця в цьому напрямі ведеться іншими авторами.

Думаю, що на сторінках журналу «Український пасічник» обов'язково потрібно обговорити один з недоліків книги «Русское пчеловодство», який стосується висвітлення історії бджільництва на Україні.

Автор книги Іван Андрійович Шабаршов висвітлює визначні штрихи з життя видатних українських діячів бджільництва — Прокоповича, Покорського-Жоравка, Витвицького. Але чому ж українських вчених автор називає російськими вченими? Так, на сторінці 139 він пише: «П. И. Прокопович — один из пионеров русской пчеловодческой науки», на сторінці 151: «Русскому пчеловоду П. И. Прокоповичу...» Так само й про інших видатних українських вчених-пасічників. Як не прикро, але немає у книзі й слова про те, що ці вчені жили і працювали на Україні, хто вони за національністю. Кожен народ, кожна нація має право

Від редакції: маємо відомості, що не тільки пасічники старшого покоління утримують сім'ї у вуликах конструкції прадідів. Їй молоді господарі, які не занехали давньої системи. Зголосіться!

на свою історію. І присвоєння історії однієї нації іншою — це вже духовне пограбування.

У дореволюційних виданнях Прокоповича та інших видатних українських бджолярів називали російськими вченими. Пояснення просте. З того часу, як Україна втратила свою державність і стала колонією Росії, народ України був відданий на пограбування не тільки матеріально, а й духовно. Чи не пора зупинити цей процес?

В наш час, коли йде мова про створення союзу суверенних держав, відродження історії України має особливе значення. А історія бджільництва є невід'ємною частиною історії України.

Автор книги «Русское пчеловодство», сподіваюсь, з розумінням прийме це зауваження і в майбутніх перевиданнях віддасть належне історії бджільництва України. А нам, пасічникам і аматорам цієї благородної справи, потрібно активніше брати участь у відродженні історії бджільництва.

Відродження журналу «Український пасічник» — добрий початок цієї справи.

М. Субота.

с. Володарівка Богодухівського району
Харківської області.

Бородавка зникне за тиждень

Прополіс можна застосовувати для виведення бородавок. Для цього на 100 г спирту беремо 10 г прополісу і настоюємо 8—10 днів. Змочену розчином вату слід прикласти до бородавки на ніч. Вранці пов'язку можна зняти. За три дні бородавка побіліє, потім почне розтріскуватися, а приблизно через тиждень відпаде, не залишивши й сліду. На відміну від випалювання, цей метод не залишає шрамів.

У народі практикується лікування прополісом лишая. Настояєм з нього змащують лишай кожного вечора. Через тиждень-другий лишай зникне.

В. Шинкарук.

м. Івано-Франківськ

На службі

українського

пасічництва

Наближається сьоме десятиліття з тих пір, як у Львові вийшла українською мовою книжка о. Миколи Михалевича «Пасіка», третя з ряду українських пасічницьких книжок, яка витримала п'ять видань і поширилась не тільки у Галичині й Буковині, а проникла й на Велику Україну. Робота о. Михалевича й досі є настільною книжкою українських пасічників.

Щоб познайомити молодих читачів відродженого журналу «Український пасічник» з о. Миколою Михалевичем, друкуємо власноручно написану ним біографію, яку вмістив перший номер журналу «Український пасічник» у 1922 році, назвавши автора Нестором українських пасічників.

Отець

Микола Михалевич

Редакція «Українського пасішництва» звернулася до українського пасішника О. Миколи Михалевича з проханням дати матеріали до його біографії. О. Микола Михалевич, цей знаменитий основоположник розумного пасішництва в Галичині, Буковині

та Підкарпатській Україні з ласки своєї надіслав нам свою автобіографію, яку ми тут у цілому і подаємо.

«Я родився 1 липня, р. 1843 в Рамушівці, Чортківського повіту, скінчив народну школу в Теребовлі, гімназію в Тернополі, Богословіє у Львові і в р. 1866 став священником.

Пробуваючи на селі, побачив я в місцевого вчителя першу частину першого тому книжки Юліяна Любінецького «Наука для пасішників» з р. 1859. Вона так мене зацікавила, що майже витвердив її на пам'ять. 26 липня, р. 1867 відвідав славного тоді на цілу Тернопільщину пасішника у Глубічку покійного Миколу Лисого, і побачив у нього пасіку в рамкових вуликах, млинок до меду та 10 бочок паточки, млинком добутої. Восени постарався я рамкових вуликів, купив кілька пнів пасіки у звичайних вуликах (кругляках) і весною р. 1868 став пасішником. Я дійшов уже до 20-ти пнів, та повдовівши, продав усе, пішов 1871

року до Львова і в осени того-ж року опинився в Чернелєві-Руськім, де й досі живу.

Вже 1872 р. постарався я 2-х рямкових вуликів, наліпив цілі рямки бджільною роботою (від воскобойників) і 24 червня наповнив мої два вулики двома дуже сильними штучними роями, купленими від покійного Мик. Лисого та добув з них кілька літрів патоки. З тих двох пнів дійшов я з часом до сто кілька пнів. Тих кілька пнів надвишки були мені резервою, як би треба було якого пня скасувати, аби сотку в повні мати. Більше пасіки я не множив, бо сам у пасіці все робив, беручи тільки в потребі помічників. Раз тільки мав я при собі через 6 літ дуже бідного, цікавого й письменного хлопця. Він привчився так пасішникувати, що нині з пасіки доробився майна і став дуже маючим чоловіком.

Я, маючи ледве кільканадцять пнів, вивозив їх у поле на пожиток. На далекім від села парохіяльнім полі, де стикалися границі піль кількох сіл і де, як не тут, то там були гречки, обкопав я ровом кавалок поля і понасаджував різної деревини. Діставши знову ес-парцети, сіяв близько того пасічиська один морг поля, а на мокру трохи сіножать розсіяв кілька кілограмів шведської конюшини. Там вивозив я рік-річно пасіку на головний пожиток аж по 1911 рік.

Я мав звичай короткими реченнями нотувати собі, що маю зробити, аби з пасіки мати хосен. Застав мене при тій роботі добр. Олександр Барвінський, відомий наш письменник, а тоді проф. учит. семінарії в Тернополі й порадив мені писати так, щоби та моя писанина не тільки мені, але й другим людям придалася. Я послухав, написав книжечку «Пасіка» і дав йому до перегляду. Він післав до Просвіти у Львові, а Просвіта видала її друком весною р. 1877. На тім виданню я підписаний початковими буквами М. М. Здається була вона на часі, коли досі діждалася чотирьох видань, четверте видання з р. 1910 мало бути найлучше, та чиясь невміла рука, ведучи коректу, позмінювала термінологію, де-що перекрутила і напустила дрібних похибок.

На львівській виставі р. 1877 побачив я солом'яний вулик, ушитий способом пок. о. Порфіра Бажанського. З опису виробу солом'яного вулика в «Бартніку» покійного Д-ра Цесельського став я з хлопцями виробляти й шити солом'яні вулики. Я показував їм, вони мені робили різні уваги і полекші. Так, спільно поучаючись, наробили ми багато вулиїв. І я переселив пасіку в солом'яні вулиї.

Пасіка давала мені навіть у найгірших літах дохід медом.

Найбільший дохід 27 кілограмів патоки пересічно з пня, мав я тільки два рази. Я варив мед, робив напитки з овочів і патоки, та, хоч дуже їх хвалено, не було на них купця. По виставах одержав я кілька медалів і найбільшу можливу нагороду в формі поштової картки (12 червня р. 1902) від зовсім незвісного мені селянина-пасішника з подякою... «за Ваші труди і любов до писання книжечок і до просвічення народу. Я собі купив книжечку «Пасіка» і з неї навчився багато»...

Раз перед головним пожитком принесли були собі мої бджоли звідкись гнильця. Шість пнів треба було сіркою здушити, а решту вдалося врятувати. Більше вже гнилець ніколи не появився.

Зимую пасіку в холоднім стебнику. Оден раз, як у пізній осени давний завалився, мусів я зимувати пасіку на дворі. Багато тоді пнів змарнилося й відпало, бо я ще не навчився був, як їх пристосовувати до зимівлі на тічку.

Війна й евакуація знищила мені багато пнів і порожних вуликів, верстат столярський, верстат до виробу солом'яних вуликів, долота, ножі і багато-багато інших до пасіки приналежних приладів, навіть кліші до ілюстрацій моєї «Пасіки». Маю ще трицять і кілька пнів. Стільки маю відряди! Не здужаю вже й пасішникувати!

Прийміть слова високого поважання.

Микола Михалевич.

І.ІІІ.1921р. Журнал «Українське пасішництво» № 1, 1922 р.

Автобіографічну довідку о. Миколи Михалевича доповнює член редколегії нашого журналу **Богдан Рудка**.

О. Микола Михалевич прийняв парафію в селі Чернелеві-Руськім восени 1871 року. Тут він застав невелику, дуже стару дерев'яну церкву. Дбав про культуру парафіян, постійно читав «Кобзаря» Т. Г. Шевченка перед народом. Ходять у селі перекази, що парох дуже уболівав за освіту дітей, особливо тих, у кого були яскраво виражені здібності до навчання. Саме в ту пору у Семена Кунька підростав син Антон, на якого звернув увагу М. Михалевич. Священик вирішив порозмовляти про дальшу долю хлопця з його батьком. Відповідь була проста: «У мене землі досить, і йому великої грамоти не потрібно». Але завдяки настирливості пароха хлопець продовжив освіту. Антон Семенович Кунько став поважаною людиною у своєму селі, за активну участь у громадських та церковних справах був нагороджений грамотою Митрополита Андрея Шептицького і обирався послом сейму. Вихованець М. Михалевича Ізидор Глинський одержав парафію в селі Буцневому, де зібрав величезну бібліотеку.

У 1883 році М. Михалевич заснував у Чернелеві-Руськім читальню, головою якої був протягом багатьох років. З ініціативи пароха у селі в 1911 році розібрано стару церкву і на її місці почато будову нової, котру посвячено 15 жовтня 1912 року.

Під час війни, у 1914 році, хворого М. Михалевича перевезли до свояка і вихованця Ізидора Глинського у Буцневе. Сюди ж перевезено і його пасіку — 60 бджолиних сімей. Тут дуже часто збиралися пасічники з навколишніх сіл. У садочку Михалевич показував гостям свою господарку, охоче давав пояснення. Під час медозбору він запрошував сусідів, особливо дітей, до себе в гості, частував медом.

У 1921 році М. Михалевич переробив і доповнив п'яте видання книжки «Пасіка», а «Просвіта» видала її в 1922 році. Останніх півроку свого життя М. Михалевич був паралізований і помер 27 листопада 1922 р.

Усе село було в жалобі. Цілу добу дзвонили біля церкви. З волі покійного його тіло поховано в селі Чернелеві-Руськім, де М. Михалевич провів довгі роки свого життя. Пасіка, ще довго підтримувана Ізидором Глинським та його нащадками, у 1939 році перейшла до місцевого селянського кооперативу, а під час німецької окупації в 1941 році вивезена німцями.

При зборі відомостей про життя о. М. Михалевича мені допомогли Сидор Антон, житель села Чернелів-Руський, Володимир Куньо — житель Тернополя та Василь Мокрий — житель села Буцневе, колишній сусід М. Михалевича.

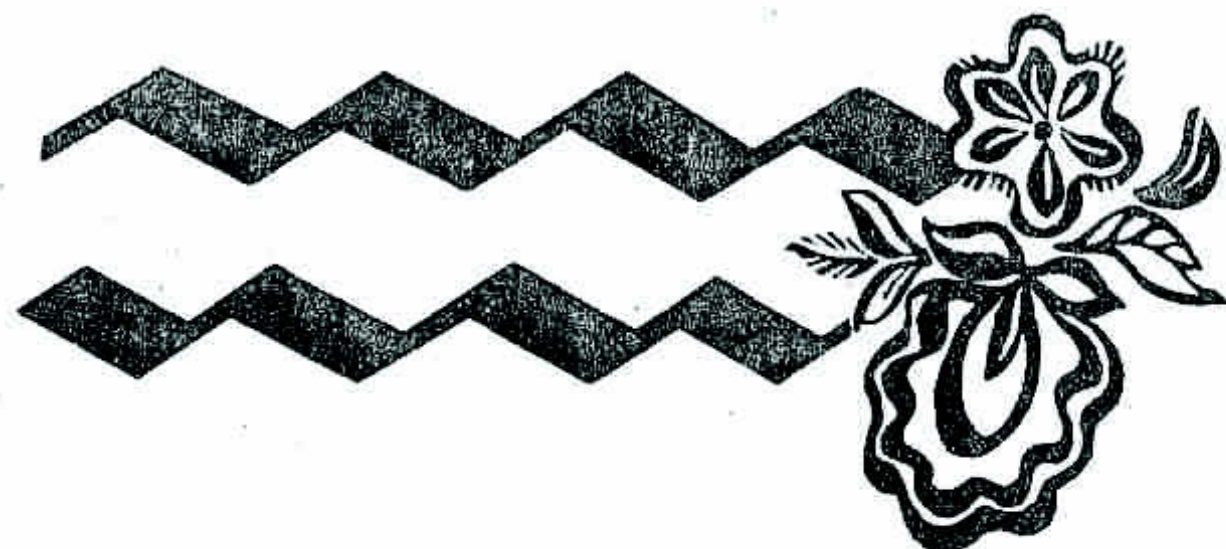
Б. Рудка.
м. Тернопіль.

Валер'ян Поліщук

НА ПАСІЦІ

Бджілоньки літають,
Грають, вигравають,
Першу радість сонця
і тепла вітають.
З холоду хай, вітру
Крильця зазімають,—
Промені від сонця
Знову їх огріють.
Жвавістю наллються
Бджіл весняні рухи,
Знову понесуться
їх веселі гуки.
Понесуть запахи
Квіти весняні,
Жовтий віск напоять
Сльози медовії...
І з людьми на світі
Робиться між нами,
Як весною рано
З тими бджілоньками.

«Медовий» цех

Кілометр за кілометром долав узик, наближаючись до бази відпочинку трудівників Львівського виробничого об'єднання «Конвеєр», що розташувалась неподалік Ново-яворівська у сосновому бору. Дорогою Богдан Васильович Кузь — пасічник підприємства — ділився спогадами про те, як народжувалась заводська пасіка. Оповідав легко, навіть з відтінком гумору. І не почув від нього ні слова про труднощі і проблеми, що супроводжують початок будь-якої справи. А створювати Богдану Васильовичу бджолине господарство було нелегко.

З дитинства Богдан Кузь знався з бджолами. Батько його на присадибі мав пасіку. Тільки тато до вуликів — хлопчина разом з ним. Згодом вдався до літератури: вичитував і занотовував все, що стосувалося бджіл і роботи з ними.

Після служби в армії пасічництво стало професією. Влаштувався працювати в радгоспі «Жовтневому». А згодом перейшов на Львівське виробниче об'єднання «Конвеєр». Тут швидкими темпами створювались різні структури підсобного господарства. Тодішній генеральний директор В. Вологжин загорівся ідеєю заводської пасіки.

Придбало підприємство 26 бджолосімей, розташували їх поблизу бази відпочинку. Місцевість тут мальовнича, а медоносна база слабенька. Богдан Васильович усвідомлював, що користі для підприємства від такого пасічництва буде мало.

Але кочувати з 26 сім'ями — теж не вигідно. Треба мати більшу пасіку. Генеральний директор підтримав. Закупило підприємство ще 20 бджолосімей з вуликами.

— Перший рік, — згадує, — кочував з пасікою по Львівській області. І результат потішив. Відвіяв тоді від 40 сімей 600 кілограмів меду. Для місцевих умов ніби й не погано. Хоч кілограм меду обходився у 5 карбованців 20 копійок, реалізовували його робітникам по 4 карбованці 80 копійок. Різницю, зрозуміло, покривало підприємство.

Докору за нерентабельність від адміністрації об'єднання не чув. Бо виробничники мали можливість від свого підсобного господарства за короткий час отримати

солодку продукцію. Все ж вирішив домогтися рентабельності свого «медового» цеху. Надумав створити павільйони, придатні для промислового утримання бджіл.

— Сам зробив креслення, розрахунки, — згадує Богдан Васильович. — А наші конструктори, обгрунтувавши мої задуми, перенесли їх у технологічно-виробничі креслення. Закупили три списані причепи для перевезення корів. Каркас зварили на підприємстві, обшили дошками, встановили яруси для вуликів. У двох павільйонах — по 20 сімей, а в третьому — 30. Згодом переконався, що 30 бджолосімей — це забагато. Продуктивніші павільйони, де 20. Причини, думаю, зрозумілі: на 10 сімей більше розташовується в одному місці. Це по-перше, а по-друге, бджоли гублять свої траєкторії, часто зліт буває, сім'ї нервові, продуктивність при медозборі падає.

Такого висновку Богдан Васильович дійшов через кілька років кочівного пасічництва як у західному регіоні, так і у східних областях республіки. І зараз три павільйони його пасіки вміщують по 20 вуликів кожен. Вулики розташовані у два яруси в шаховому порядку. Якщо, наприклад, на першому ярусі у вулику відкритий нижній льоток, то в сусідньому вулику, на другому ярусі, відкритий верхній. Кожний вулик на два льотки: один — робочий, другий для вентиляції, із середини і ззовні закритий затемненою сіткою. Бджоли кожної сім'ї мають власну завчену траєкторію польоту, і зліт їх майже виключений.

Зимують бджоли в павільйонах біля невеличкої стаціонарної пасіки, розташованої в мальовничому куточку бази відпочинку. Тут весною сім'ї сили набирають, а наприкінці травня вирушає Богдан Васильович в далеку подорож. По 700—800—1000 кілометрів долає він тільки в одну сторону. І меду від таких подорожей значно побільшало у заводському магазині — найменше півтори тонни привозить за кочівний сезон. У минулому році конвеєробудівники теж купляли його по 4 карбованці 80 копійок за кілограм. А затрати, відповідно, становили 1 карбованець 90 копійок. Так пасіка «Конвеєра» стала рентабельною.

— Зрозуміло, що в Черкаській, Кіровоградській, Полтавській областях медозбір вищий, ніж у Львівській, Тернопільській чи Івано-Франківській. Але мене непокоїть,— продовжує Богдан Васильович,— що у наших краях дуже не по-господарськи ставляться до землі. Вже так насичують її, бідолашну, пестицидами, гербіцидами й іншою хімією, що коли навіть і сіють після цукрових буряків гречку, рідко чи якусь іншу медоносну культуру — бджоли не відвідують цього поля. А потім горе-агрономи твердять, що гречка у наших краях нерентабельна. Та звідки взятись тій рентабельності, якщо бджоли не запилять культури. Але й в східних областях доводилося «зніматись» з гречаного лану, бо, як дізнавався, перед гречкою тут вирощували цукристі. А взагалі наші, карпатські бджоли, почувають себе там, як у раю.

Після кожної кочівлі Б. Кузь залишає для пасічників господарств, аматорів 10—15 відводків своїх сімей.

— Полюбляються їм наші карпатки. Одного разу,— згадує,— підійшов до мене тамтешній господар і мовить: «Давно я вже не бачив на своєму городі, де сію люцерну, бджіл. А оце ви приїхали, і бджілки аж обсіли її». А інші пасічники жартували, що їхні бджоли вже «на банта» посідали, а мої ще трудяться. І просять люди один-два відводки. То ж роблю. Хай і в них ведеться працююча карпатська бджола. Бо не раз переконувався, що тамтешні бджоли помісні. Мої карпатки на годину-дві швидше з вулика вилітають, значно довше працюють під вечір. Вилітають, якщо навіть дощик невеликий паде. А помісні — чуть трохи довше хмарина сонце закрий — літ припиняють.

Закінчує кочівлю Богдан Васильович, і в місцевості, де стояли його павільйони, залишаються сім'ї карпатської бджоли. Залишає відводки, як правило, з молодією маткою. Бо хто знає, чи наступного сезону знову сюди потрапить. А при поверненні додому сім'ям, що залишились без маток, дає інші, запасні.

На стаціонарному точку стоять в нього 14 двосімейних вуликів-лежаків. Коли збирається на кочівлю, забирає від них весь розплід, підсилюючи сім'ї у павільйонах. Забирає й кілька маток. А сім'ї, які залишаються, інтенсивно нарощуються.

Медоносна база у районі пасіки слабка, нектар бджоли знаходять хіба що для поживи. Зате встигають силу сім'ї відновити, маточники ройові закласти. З них і виводить пасічник майбутніх цариць карпатської бджоли. Тільки повернувшись з кочівлі, робить ревізію у сім'ях, що в павіль-

йонах. Буває, гине матка в дорозі або пройшла тиха заміна її на кочівлі (такі сім'ї під контролем). То відразу, щоб не розводити помісних бджіл, Богдан Васильович дає маток, вирощених вдома. Свою карпатку він ревно береже. А вона радує його пасічницьку душу, даруючи мед колективу «Конвеєра».

— Сім'я, коли втрачає матку, — твердить Богдан Васильович, — працює вже значно гірше. У неї нема попередньої продуктивності. Багато я чув рекомендацій, щоб під час медозбору забирати від сім'ї матку. Мовляв, чимало меду йде на годівлю молоді бджоли. При кочівлі переконався: з втратою родоначальниці ритм у сім'ї, яка сама регулює свою силу, порушується. Бджоли при хорошому медозборі і силу сім'ї підтримують, і меду дадуть. Вони навіть молоду продуктивну матку примушують зменшити кладку яєць, заливаючи нектаром комірки сотів.

З цьогорічної зимівлі на пасіці «Конвеєра» вийшли всі сім'ї: і основні, і з запасними матками. Тож віриться, що й літня кочівля буде для нього вдалою, буде свіжий мед у заводському магазині «Конвеєра».

З. Петренко.

Людина, бджола і медодаї

Біля сіл Отинії, Клубівців та й інших на Івано-Франківщині, край доріг, де розкинули свої шати старі липи, прийшов час і з'явилися вагончики з багатотисячними мешканцями — працюючими бджілками. Навіть у теплі місячні ночі, колщ вкриються цвітом придорожні красуні, не вщухне на них веселий гул. Радітимуть пасічники, що соти не днями, а годинами будуть повнитися духм'яним даром...

Дар... Це від слова дарма — безкоштовно, як презент. Але ж застановимося. Бо ці старі липи — то є чиясь давно в них вкладена праця, яка дійшла до нас вже подарунком. Наші пращури дбали про природу і бджолу. А ми?...

Апетит до меду та іншої продукції бджільництва зростає, а медоносна база обмежується. Старі дерева відживають свій вік, а молодих висаджують мало. Як бути?

В наших краях багато росте тополь, кленів, беріз. Чому не наслідувати наших старожилів, які висаджували липи, акації, каштани та інші породи. Коломийська міськрайонна асоціація «Зелений світ» у своїй практичній роботі не була байдужою до медоносних багаторічних дерев, які росли і ростуть на Коломийщині, Снятинщині, Городенківщині та Товмаччині Івано-Франківської області.

На Коломийщині є села, які кохаються у вирощенні лип, акацій, каштанів. Це Грушів, Раківчик, Лісна Слобідка, Гвіздець. Люди охоче садили їх обабіч доріг при в'їзді в село, обсаджували церкви, лікарні, громадські споруди. Восени 1848 року після скасування кріпацтва в Галичині з ініціативи земських комітетів та церковних братств, міської та сільської інтелігенції висаджувала громада багаторічні дерева вздовж основних доріг, закладала парки-сквери біля історичних місць. Окремі мешканці міста садили дерева для спомину про купівлю поля, помістя, будівництва чи замешкання. Тоді була озеленена липами головна дорога, яка з'єднує Коломию з Івано-Франківськом. У воєнні роки при розширенні доріг знищили столітні дерева. Лише на окремих ділянках вони до сьогодні збереглися. Милують кронами та духм'яними пахощами липи біля Грабичів, Одадіва, скликають сюди кочові пасіки.

Для відновлення старої доброї традиції щось робиться і тепер. У минулому році тут проходив Собор духовності України. В нинішньому Коломия відзначить 75-річчя першої письмової згадки про місто у літописах. З цих нагод мешканці заклали парк, де є алеї з медоносних дерев. Збагачують рідну природу в селах Воскресінцях, Корнівці, Хлібичині, де на невжитках посадили липи, акації, каштани.

На Коломийщині понад 2 тисячі пасічників. Є серед них такі, що люблять природу, висаджують, доглядають зеленого друга. Про їх справи писала місцева преса. А якби кожен посадив хоча б по одному деревцю?

Хочеться, щоб наш часопис постійно поширював інформацію про громади, окремих пасічників, які збагачують медоносну флору. І перед працівниками лісу — вимога, щоб при рубанні лісу не нищили медоносні дерева, залишаючи їх на лісових площах. Коломийський лісокомбінат вже прийняв ухвалу на узліссях, біля поселень не рубати крушини, ліщини та інших медоносних кущів.

Зелена рада асоціації при знесенні віджилих дерев зобов'язує керівників садити нові багаторічні дерева.

Ми користуємося працею попередніх поколінь друзів природи. А що ми залишаємо онукам? Я кожного року знаходжу якісь місця на потічку чи у сквері і висаджую медоноси. Маю тому право закликати й інших практичними діями збагачувати природу. А журнал напише про збільшення кормової бази для бджіл, появу нових парків. Мабуть, резерви є в кожному селі і місті.

«Зелений світ» і Українська Спілка Пасічників мусять поєднати зусилля на користь природи і людини, яка стоїть на порозі екологічної кризи, самознищення.

Запрошую пасічників до щирої та відвертої розмови з цих проблем на сторінках нашого часопису.

В. Герула.

Пасічник-аматор.
м. Івано-Франківськ.

Гарні звичаї

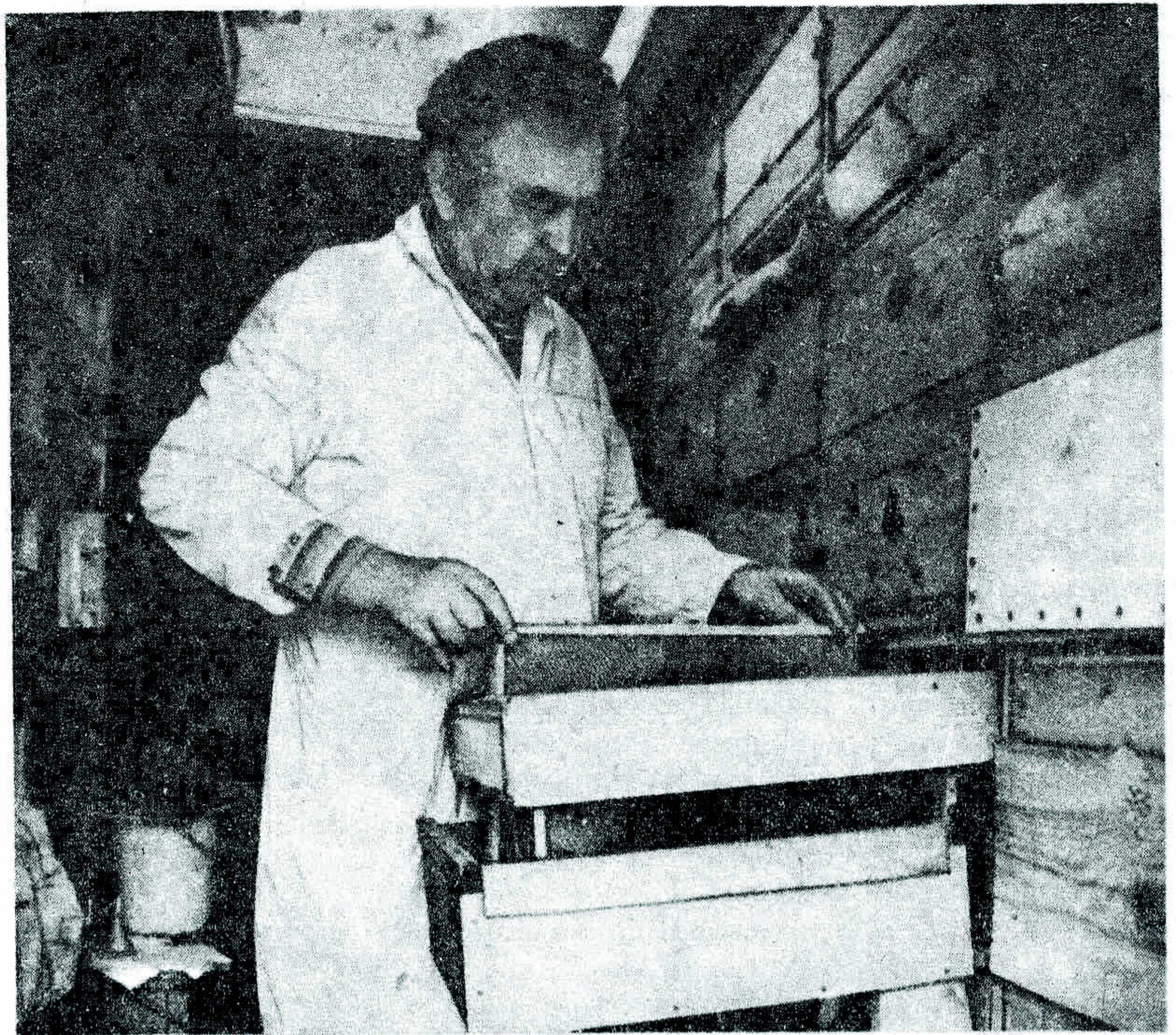
Якщо у грузинів, емеретинів та й інших горців народжується син, то батьки на честь дитини варять мед і закопують у землю. Добувають аж на весілля сина. А коли, не дай Боже, загине він нежонатим, то п'ють трунок на похороні...

Мінгрели закопують мед на честь важливої події. А споживають у день пам'ятного ювілею.

**Вміщену в «УП»
рекламу, без сумніву,
читали всі пасічники.**

**«УП» надає всі рекламні
послуги. Оплата за
згодою.**

Чудовий супутник у кочівлі

Свій перший павільйон я виготовив тоді, коли ще тільки розпочиналась дискусія навколо цього питання. І, безумовно, не обійшлося без недоліків, оскільки не було де і в кого повчитись, запозичити досвід. Весь наступний час я думав над тим, як їх уникнути, зробити павільйон таким, щоб він максимально задовольняв пасічника і позитивно впливав на розвиток і роботу бджоли. Такий павільйон я виготовив на базі причепа автомобіля «ЗІЛ».

На знімку показано зовнішній вигляд павільйона, який складається з трьох частин. В передній і задній розміщені у два яруси сім'ї, в середній — житлова кімната пасічника. Для того, щоб бджолу не зносив боковий вітер і не було зльоту, по краях секцій розміщуються вітрозахисні крила на завісах, щоб в похідному стані їх можна було закрити. Зовнішні стіни пофарбовані в різні кольори, це сприяє кращій орієнтації бджоли, запобігає блуканню і зльоту, сприяє благополучному поверненню молодих маток після запліднення.

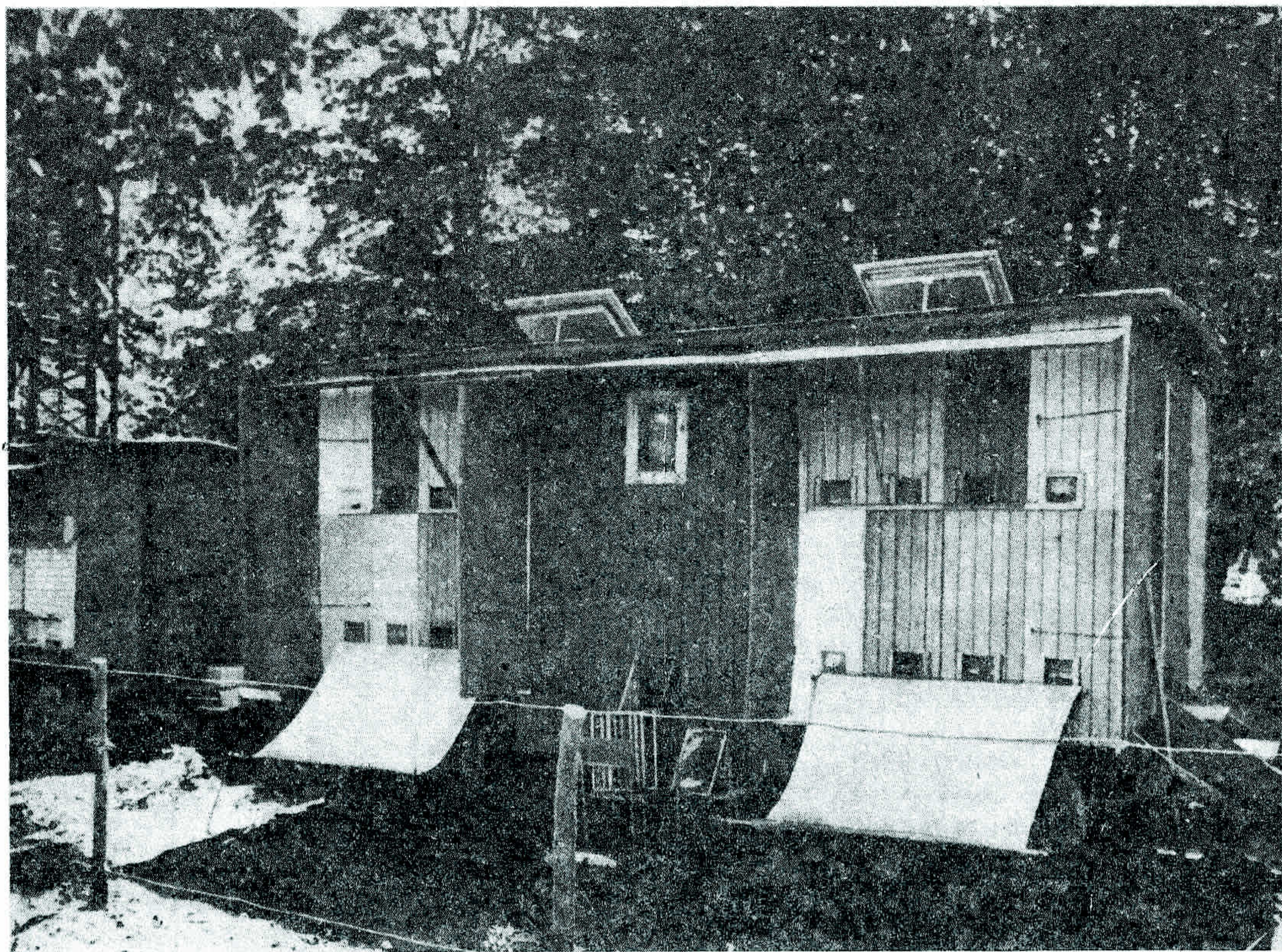
В середині павільйону замість вуликів я встановив секції, або стояки, з шухлядами на 10 рамок кожна (знімок 3). Ці секції цілком відповідають багатокорпусним вуликам, тільки замість корпусів тут існують шухляди, які ззовні утримуються кришками. Така система дає можливість оперативно

маніпулювати корпусами, що дуже важливо при весняному нарощуванні сімей, дозволяє спокійно оглядати сім'ї в будь-яку пору року при всякій погоді, не викликає збудження сусідніх сімей при огляді та відкачуванні меду.

Замість чотирьох передніх льотків, як у багатокорпусному вулику, я зробив лише один робочий льоток та чотири внутрішні, які служать виключно для вентиляції. Це дуже важливо, і про це буде сказано дещо пізніше. Крім вентиляційних льотків, є ще підрамковий простір, який можна використовувати для вентиляції влітку і для розміщення підігрівної системи весною.

Для того, щоб бджоли не падали на долівку при їх перегляді або відборі рамок для відкачування меду, я виготовив ще одну шухляду-совок, на якій розміщується корпус з рамок після того, як його вийнято з стояка (угорі). Такий совок дає можливість переважній більшості бджіл швидко повертатись назад у стояк (в сім'ю). Льотна ж бджола, яка знялась з рамок, має можливість вільно вилітати з павільйону через верхній люк.

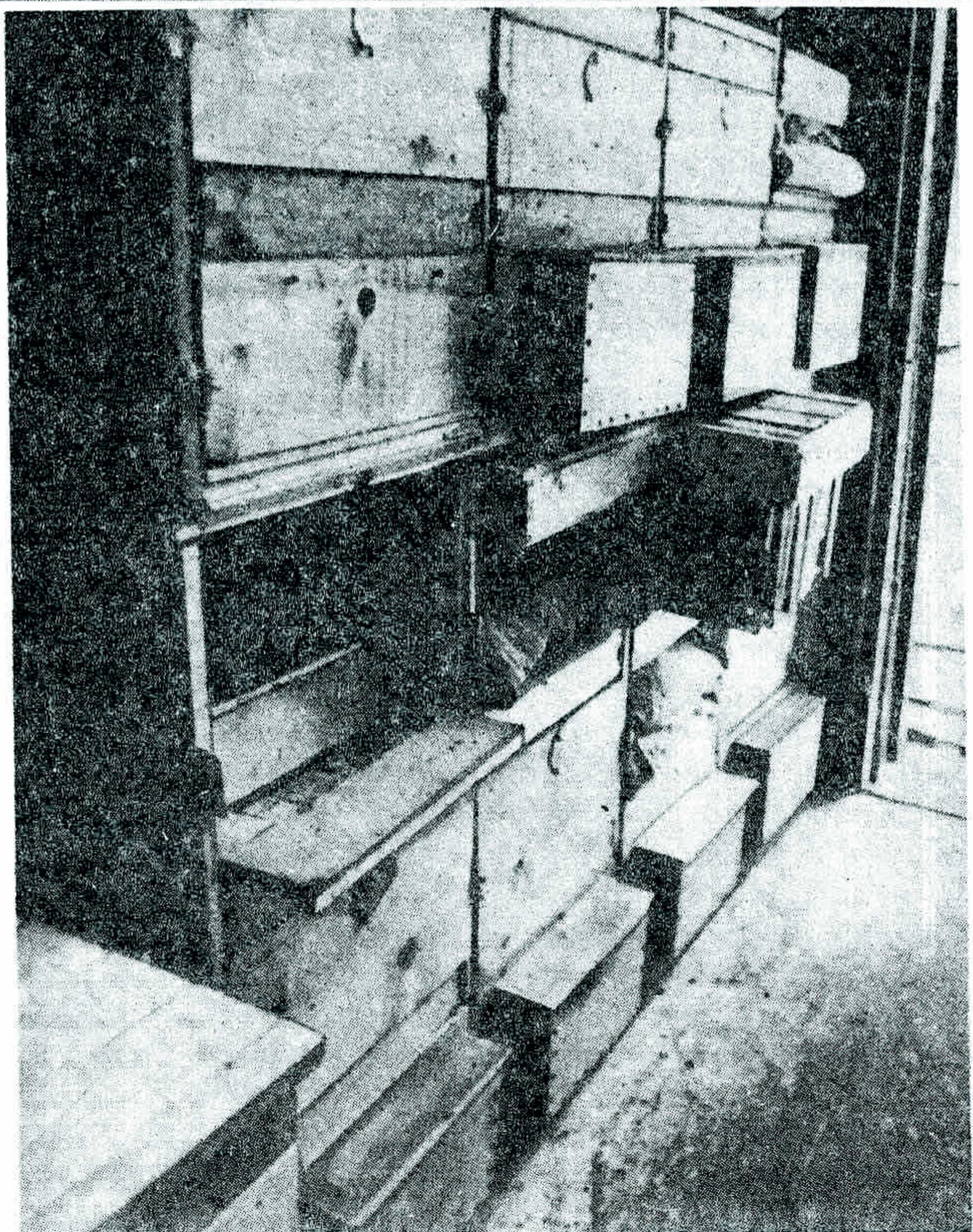
Для ранньої весняної підгодівлі використовую рамки-годівниці, які одночасно добре служать і будівельними рамками. Щоб не допускати переохолодження при

ранній годівлі, у стельці зробив поперечний виріз (вікно), через яке даю сироп чи канді (знімок 1).

Тепер відносно системи рамок. Неодноразово ставив собі запитання, яка ж рамка найбільш практична — українська, даданівська чи рутівська? Після ряду випробувань дійшов висновку, що тільки рутівська. Чому? Якщо в даданівських чи українських певна площа рамок завжди залишається неосвоєною, то в рутівських вона відбудовується і освоюється бджолою, як мовиться, від бруска до бруска. Крім того, перед переїздом з одного місця на інше, щоб уникнути обриву рамок і запарювання сімей, з даданівських та українських рамок потрібно обов'язково відкачувати мед. При рутівській системі мед можна не відкачувати і не боятися обриву рамок.

І, нарешті, житлова кімната. В ній розміщений ящик-

топчан для відпочинку пасічника, закритий столик з газовим балоном і газовою плитою та шафка для посуду, під якою розміщується медарка. Під житловою кімнатою є ще додаткове підсобне приміщення для зберігання різноманітного пасіницького майна та індивідуальної електростанції. Вважаю, що таке обладнання павільйону створює цілком нормальні умови для тривалого проживання в ньому пасічника. Крім того, це дає можливість поліпшувати здоров'я, особливо тим, хто страждає серцево-судинними захворюваннями, астмою завдяки насиченню павільйону повітрям, що

надходить через згадані вище вентиляційні льотки з кожної секції.

Вищесказане дозволяє зробити такі висновки:

павільйон звільняє пасічника від важкої фізичної праці, пов'язаної з вантажними роботами;

сприяє значній економії робочого часу; підвищує продуктивність праці пасічника та роботи бджіл.

О. Довгалюк.
м. Львів.

До питання про вощину

Вощина — щоденна і, на жаль, ще не задоволена повною мірою потреба наших пасічників, які прагнуть підвищувати медозбір, збільшувати приріст та утримувати сильні бджолині сім'ї. Стоїть завдання розширювати виробництво штучної вощини, яке неможливе без доброї сировини — високоякісного воску. Отже, погодьмося, першими творцями штучної вощини є самі пасічники. Тому будуть доречними для них деякі практичні поради.

ВИДИ ТА СОРТИ ВОСКОВОЇ СИРОВИНИ

Сировиною для одержання воску є стільники, витопки, пасічна заводська мерва, воскові зчистки з рамок, покришечки комірок (при розпечатуванні медових рамок), воскові перемички між стелею та стільниками, вирізані маточники і т. ін.

Багато воску одержують з вибракуваних стільників та стільників з будівельних рамок. Свіжовідбудовані стільники мають майже до 97—98 процентів чистого воску, в процесі старіння вони стають важчими за рахунок коконів, перги на інших залишків. В міру виведення молодих бджіл стільники темніють, втрачають прозорість, збільшуються у вазі, комірки зменшуються, згодом восковитість їх знижується і вихід воску ледве досягає 65 процентів. Значно втрачається восковитість (до 40 процентів), якщо в стільниках є залишки перги, меду, вони уражені міллю та запліснявілі.

Сировину з стільникових рамок залежно від вмісту воску ділять на три сорти.

Перший — білого і жовтого кольору без залишків перги, меду; восковитість його понад 70 процентів.

Другий — коричневого кольору, без перги, меду, стільники пропускають світло через середньостіння. До другого сорту відносять і світлі стільники, якщо в них є перга. Восковитість цієї сировини 55—70 процентів.

Третій — стільники після тривалого використання в гнізді бджіл темно-бурого та чорного кольорів, восковитість їх 40—55 процентів.

Якщо сировина не відповідає вимогам і третього сорту, її прирівнюють до витопки, тобто відходів, що утворюються при перетоплюванні на сонячній воскотопці стільників та іншої воскосировини.

Після переробки воскової сировини на пасіках одержують вторинну сировину — пасічну мерву, з якої у воскобійних цехах виробляють віск пресовий і заводську мерву. Мерва пасічна має до 35 процентів восковитості.

Заводська мерва, що містить до 20 процентів воску, надходить в екстракційний цех для виготовлення воску. Із заводської мерви екстракційний віск добувають за допомогою авіаційного бензину. Екстракція бензином дозволяє добути віск, який міцно утримується в мерві і пресуванням не ви-

діляється. Це віск найгіршої якості і використовується тільки на технічні потреби.

ПЕРЕРОБКА ВОСКОВОЇ СИРОВИНИ

На пасіках для переробки воскової сировини застосовують різне технологічне устаткування: воскотопки сонячні, парові, водяні та воскопреси пасічні ручні.

Є два способи переробки воскової сировини: термічний, за допомогою тепла, і холодний.

Термічний спосіб пресування воскової сировини в свою чергу поділяється на сухий і мокрий. При сухому пресуванні віск разом з водою стікає через отвір у дні бачка-ступи під час зарядки преса і пресування.

При мокрому способі пресування бачок-ступа знизу ніякого отвору для виходу воску і води не має і витиск воску виконують в ступі, заповненій гарячою водою. Віск, що витискається, спливає на поверхню води і звідти зливається у відстійник.

Останнім часом розроблено ряд методик переробки воскової сировини холодним способом. Принцип переробки полягає в подрібненні, замочуванні й відстоюванні її в холодній воді та виділенні воску.

Перед переробкою одержану воскову сировину сортують на світлу і темну. В свою чергу, до темної відносять стільники медо-пергові, запліснявілі та пошкоджені восковою міллю.

Світлу переробляють на сонячних і парових воскотопках, а темну подрібнюють, промивають м'якою водою (дистильованою, дощовою, сніговою, річковою, обов'язково перекип'яченою), підігрівши її до 30—40°C, та замочують протягом 1—2 діб. З промитої воскової маси відціджують воду, вміщують у луджений, алюмінієвий, емальований або з нержавіючої сталі посуд і розварюють у м'якій воді. Потім масу переносять у ступу воскопреса, перекладаючи мішковиною, і пресують. Одержаний рідкий віск проціджують у посуд через 2—3 шари марлі (або через ситечко для проціджування меду), утеплюють і відстоюють протягом доби.

Одна з важливих умов технологічного процесу — відстоювання воску. Чим довше він буде перебувати в гарячому стані, тим краще очиститься від механічних домішок, більше розкладеться емульсія.

Після застигання віск виймають, зчищають бруд, що осів, з дна круга чи плитки.

Бджолиний віск, який надходить для виготовлення вощини, повинен відповідати вимогам ГОСТу 21179—75 «Віск бджолиний», зокрема:

колір — білий, світло-жовтий, жовтий, темно-жовтий;

запах — природний, приємний, медо-восковий;

структура на переломі — однорідна, дрібнозерниста, одноколірна;

глибина проникнення голки пенетрометра — при температурі +20°C до 6,5 міліметра.

Якщо пасічний віск не відповідає таким вимогам, його не приймають для обміну на вощину. В такому випадку віск додатково переробляють на пасіці — очищають від механічних домішок та відбілюють сонячними променями.

Хімічне відбілювання пасічного воску категорично забороняється.

Підозрілий бджолиний віск не повертається власнику до проведення хімічного аналізу. Після встановлення фальсифікації ВО «Львівбджолопром» подає необхідний матеріал слідчим органам за місцем проживання фальсифікатора. За навмисну підробку воску різними домішками винні притягуються до суворої відповідальності.

Використовують пасічний віск для виробництва штучної вощини. Щоб не допустити поширення заразних хвороб, у воску не повинно бути їх збудників. Тому на гнильцевих пасіках воскову сировину розварюють довше, не менше ніж три години. Таку сировину треба зберігати і перевозити в окремій тарі з поміткою «гнильцевий» та адресою пасічника. Одержану на зараженій пасіці мерву спалюють.

При переробці воскової сировини на парових воскотопках восковитість пасічної мерви не перевищує 12—15 процентів, тобто дорівнює мерві заводській.

Пасічна мерва повинна відповідати таким вимогам республіканського стандарту РСТ УРСР 1388—88 «Мерва пасічна»:

колір — темно-коричневий, чорний, бурий;

структура — грудкувато-розсипчаста, не тверда.

Ураження восковою міллю, плісінню і забруднення сторонніми домішками (грудочки землі, пісок, пил і ін.) не допускаються.

З пасічної мерви у воскобійних цехах за допомогою потужних пресів добувають так званий віск пресовий. Якістю він поступається перед пасічним, але використовується більш як в 40 галузях народного господарства. Навіть така високорозвинута галузь, як хімія, не в силі створити заміника воску бджолиного.

В. Тимчишин.

Старший майстер восково-вощинної майстерні ВО «Львівбджолопром».

Племінна робота на пасіках

Пасічники знають, що за однакових умов бджолині родини виявляють різну продуктивність. Нерідко навіть при однаковій силі їх продуктивність значно відрізняється. Це великою мірою залежить від якості самих родин.

Племінна робота — один з найважливіших резервів продуктивності галузі. До того ж, вона дозволяє підвищувати зимостійкість родин, стійкість проти захворювань, пристосованість до конкретних умов медозбору, плодючість маток тощо.

Перший ефект пасічник дістає вже від того, що позбувається слабких сімей, які спричиняють недобір меду і воску.

Існує кілька напрямків племінної роботи в бджільництві. Найбільш перспективним для кожного району республіки мало б бути чистопородне розведення бджіл місцевих популяцій, які, як правило, бувають добре пристосовані до місцевих умов. Але після 1945 року протягом кількох десятиліть в Україну безконтрольно завозились бджоли з Кавказу, внаслідок чого майже на всій території республіки відбулася метизація бджіл місцевих з привозними, і місцеві бджоли припинили своє існування.

Порівняно з іншими зонами західний регіон виявився більш щасливим, бо в гірських районах Карпат збереглася в чистоті місцева карпатська популяція медоносних бджіл, добре пристосованих до кліматичних і медозбірних умов. Враховуючи цінні господарські ознаки карпатських бджіл, найбільш перспективною для району є заміна місцевих помісних чистопородними карпатськими.

За даними І. Давиденко (1969 р.), довжина хоботка у чистопородних карпатських бджіл в середньому дорівнює 6,6 мм. Кількість яйцевих трубочок в одному яєчнику — 169, максимальна — 202. Середньодобова яйцекладка кращих маток досягає в кінці травня 1800—1900 яєчок. В умовах Закарпаття карпатські бджолині матки вже в першій половині квітня щодоби кладуть близько 1000 яєчок.

У карпатських бджіл досить часто спостерігається тиха зміна маток, при цьому стара і молода матки живуть разом до кінця сезону. Карпатські бджоли економно витрачають узимку кормові запаси, з ними можна працювати без сітки і димаря. Цікавою особливістю карпатських бджіл є те, що відбір маток практично не впливає на

літню діяльність родини, особливо при наявності хоч слабкого медозбору. Бджоли малорійливі, причому просте зривання маточників і розширення гнізда виводить сім'ю з ройового стану.

Таким чином, пасічники західного регіону мають у своєму розпорядженні чудову популяцію бджіл. Залишається лише з великої кількості бджолиних родин на кожній пасіці відібрати найкращих і розмножувати їх.

Щоб племінна робота була успішною, слід виконувати цілий ряд вимог. Насамперед, вивчити умови клімату і медозбору в даній місцевості. При цьому мати на увазі, що підвищити продуктивність бджолиних родин, закріпити інші цінні корисні ознаки можна лише посиленням пристосованості бджіл до конкретних умов медозбору.

Бджолиним родинам необхідно створити найкращі умови утримання і догляду: залишати взимку достатню кількість доброякісних кормів, добре утеплювати в кінці зимівлі та навесні, своєчасно розширювати гнізда. Коротше кажучи, нарощувати силу до головного медозбору. Тоді комахи зможуть повністю виявити свої позитивні спадкові властивості. А їх поліпшення і є завданням племінної справи.

Робота може бути успішною лише при збереженні індивідуальності у розвитку основних бджолиних сімей. До мінімуму має бути зведено підсилення одних сімей за рахунок інших, при цьому сім'ї не можна використовувати для розможення навіть при їх найкращій продуктивності. Оцінка родин, призначених для розможення (виведення від них маток), має здійснюватися за комплексом ознак: медова та воскова продуктивність, зимостійкість, здоров'я, рійливість, пристосованість до типових для даної місцевості умов медозбору, сила родин та плодючість маток.

Племінна робота на пасіці немислима без виведення якісних бджолиних маток. Для їх одержання необхідна хороша погода при наявності підтримуючого медозбору. Навесні до виведення маток треба братись після усталення теплої погоди і зацвітання медоносних рослин. Необхідно подбати і про одержання на пасіці в потрібний час та в достатній кількості трутнів. Виходячи з біології розвитку та настання статевої зрілості трутнів, виведення маток можна починати після появи в гніздах батьківських бджолиних родин закритого трутневого розплоду в достатній кількості.

Враховуючи, що при умові поширення вароатозу трутневі личинки дуже уражаються паразитом, що призводить до зни-

ження якості трутнів, перед відкладенням маткою яєчок в трутневі комірки необхідно потурбуватись, щоб ураження ним батьківських родин було зведено до мінімуму. З цією метою своєчасно проводять обробки ефективними препаратами.

Для спаровування маток використовують спеціальні нуклеусні вулики, в яких може бути одне або кілька відділень. Заселений бджолами нуклеус — це маленька родина бджіл, де матка досягає статевої зрілості, спаровується і починає відкладати яйця.

В спеціалізованих господарствах для спаровування використовують нуклеуси на зменшену рамку (1/2, 1/3, 1/4, 1/6 тощо стандартної рамки). Але при виведенні незначної кількості маток на товарних пасіках найкраще формувати нуклеуси на гніздову рамку, яка поширена в господарстві. Такі нуклеуси легко формувати й ліквідувати їх дуже легко, перетворюючи в звичайні сім'ї і навпаки, розділяти сім'ї на нуклеуси. Бджоли з таких нуклеусів не злітають, їх може бути по кілька штук в одному вулику.

Виведеними матками замінюють в усіх родинках пасіки низькоякісних. Стабільного успіху можна досягти, використовуючи чистопородні бджолині родини районаної в регіоні породи бджіл.

В. Пилипенко.

Головний зоотехнік Мукачівського
плембджолорадгоспу,
кандидат сільськогосподарських наук.

У бібліотечку бджоляра

Другим доповненням і переробленим виданням республіканське видавництво «Нива» (колишній «Урожай») випустило посібник колективу авторів за редакцією В. Поліщука «Довідник пасічника», (Київ, 1990 р., 224 стор., тир. 60000 прим.)

На основі узагальнень зарубіжної та вітчизняної біологічної науки і пасічницької практики в ньому досить ґрунтовно і лаконічно описано біологію бджолиної сім'ї, проблеми розведення і утримання бджіл, створення для них кормової бази. Популяризується також досвід бджолярів України, прогресивні форми організації праці на пасіці.

Чільне місце в довіднику відведено питанням особливостей племінної роботи, па-

кетного бджільництва, запилення різних культур, зимівлі та весняно-літнього догляду за бджолами. Даються характеристики середньоросійської, сіро-гірської, жовтокавказької, карпатської та української порід бджіл, акцентується увага на планах породного районування, поліпшенні і шляхах збереження аборигенних порід бджіл.

У розділі «Боротьба з хворобами та шкідниками бджіл» звертається увага на виняткове значення дотримання ветеринарних вимог при створенні пасік, кочівлі, реалізації і придбанні бджолопакетів, робочих сімей, інвентаря. Ефективність лікувально-профілактичних заходів залежить від методів і засобів боротьби з хворобами бджіл, своєчасного інформування ветеринарної служби про випадки захворювань та загибелі бджіл.

Дуже важливо, що поряд з широко відомими пасічникам хворобами (американський та європейський гнильці, нозематоз, вароатоз) у «Довіднику» роз'яснюються причини і сприяючі фактори, клінічні ознаки та патологічні зміни мішечкуватого розплоду, вірусного хронічного паралічу і особливо септецими, гафніозу, колібактеріозу, аспергільозу та різноманітних токсикозів, які останнім часом мають тенденцію до значного поширення в поєднанні з нозематозом і вароатозом і завдають відчутних збитків пасічництву.

Крім цього, як слушно підкреслюють автори, сальмонельоз, колібактеріоз і, особливо, аспергільоз небезпечні для людини та теплокровних тварин.

У загальній частині розділу підкреслено потребу більш широких контактів пасічників-аматорів з регіональними ветлабораторіями, ветлікарями господарств та державної ветмережі. Слід звернути увагу на застосування медикаментів і, особливо, антибіотиків при встановленні діагнозу ветлабораторією, виявленні збудника і встановленні його чутливості до того чи іншого антибіотика.

У «Довіднику пасічника» висвітлено також проблеми промислової технології бджільництва, обліку та оплати праці пасічників, дається характеристика меду, воску та інших продуктів пасічництва. Вказуються терміни ізоляції бджолиних сімей під час обробки сільськогосподарських культур пестицидами.

Окрасою посібника є кольорові фото медоносів, пасічницького інвентаря тощо.

Довідник буде корисним та повчальним для біологів і ветпрацівників.

**Д. Шеремета,
І. Шеремета.**
Ветеринарні лікарі.

Об'єднуймо зусилля!

Пустомитівське районне товариство бджолярів-аматорів, що на Львівщині, організоване в квітні 1988 року і об'єднує пасічників-аматорів, які мають 7500 бджолосімей. Щоб згуртувати людей, правління щомісяця влаштовує семінар-збори, на яких читаються лекції із розвитку та утримання бджіл, приймаються організаційні ухвали. Як наслідок, товариство на прямих зв'язках і договірних умовах підготувало і реалізувало понад 2500 бджолопакетів, які продавалися ВО «Харківбджолопром», Кіровській обласній бджолоконторі і окремим громадянам. Закуплено для членів товариства різного товару, необхідного в бджільництві, на суму понад 28 000 крб., у тому числі вощини — 800 кг, цукру — 9,4 т., а також різний інвентар та лікувальні засоби.

Товариство із своїх фондів та зібраних пожертв пасічників офірувало:

— 500 крб. вірменському народу, який постраждав від землетрусу;

— 622 крб. на пам'ятник гетьману Петру Сагайдачному;

— 200 крб. студії «Галфільм» на кінострічку «Голод-33»;

— 100 крб. часопису «За вільну Україну»;

— 100 крб. Львівській обласній Раді народних депутатів на оплату трансляцій сесій;

— 28 кг меду — районній лікарні.

Дуже часто виникає запитання: де купити якісний мед? Скільки продано цього продукту населенню, організаціям громадського харчування і заготівельникам? Скільки передано меду на благочинні і милосердні потреби?

Пустомитівський район є приміською зоною, його територія майже цілком охоплює по периметру Львів. Що це означає? За останні роки бурхливо розвивалися промисловість і сільське господарство, а також садово-городні товариства. В результаті знищено багато чагарників, лук, лісів, де віками росли медоносні дерева і трав'янисті рослини. Активізується застосування отрутохімікатів для захисту рослин, які завдають великої шкоди бджільництву. Пасічники скаржаться, що кожного року втрачають до 20—30 відсотків бджолосімей.

Хоч медоносна база в районі слабка, товариство не раз уклало угоди з заготі-

вельниками про закупівлю меду, а також виходило з ініціативою організації його продажу населенню у Пустомитах. Але справа гальмується, бо товариство позбавлене коштів, щоб завести власний транспорт, своє приміщення і мати звільнених штатних працівників. Рада товариства ставить питання перед районними організаціями про вирішення цих проблем, але відповідь одна: відсутні фонди, нема вільного приміщення.

Але щось вдається зробити власними силами. Пасічники за останні роки на ділянках, не придатних для сільського господарства, посадили понад 3 000 медоносних дерев і кущів, висівають медоносні трав'яні рослини. Як це важливо, сьогодні всім відомо, бо через недозапилення не тільки зменшується урожай ентомофільних культур, а й з травостоїв зникають цінні культури, збіднюється склад рослинності наших лук і пасовищ, лісів, садів і городів. А все через неухвагу до бджоли.

Щоб зберегти таке добро, як бджільництво, потрібно більш широко об'єднуватися громадянам і організаціям, які пов'язані якимось чином з бджільництвом. Саме для цього пасічники району одними з перших підтримали ідею створення Української Спілки Пасічників і відродження журналу «Український пасічник», виділили на організаційні заходи 3 000 крб.

М. Осташевський.

Голова Пустомитівського районного товариства бджолярів-аматорів.

Виявили милосердя

Товариство бджолярів Надвірнянського району підтримало ініціативу місцевих Рад народних депутатів і організувало збір у районний фонд соціальної допомоги від пасічників, які по жертвували 822 карбованці. Найбільший внесок члена Товариства жителя с. Середнього Майдану В. І. Семанюка, який переказав 100 карбованців. Вагомі внески зробили М. А. Бариляк (с. Фитьків), М. І. Лутанюк (с. Стримба), І. М. Палійчук (с. Чорний Потік), М. В. Попович (с. Фитьків), М. В. Горбовий (с. Камінна), П. І. Манівчук (с. Гаврилівка), М. В. Сукновський (с. Парище), В. М. Гучко (с. Назавизів). Майже

всі пасічники, навіть не члени Товариства, сіл Стримби, Красної, В. Майдану, Назавизова взяли участь у цій акції милосердя. Зібрані кошти внесені на рахунок фонду соціальної допомоги.

Із цього фонду надали матеріальну допомогу багатодітній матері П. Д. Білейчук, у якої троє дітей інваліди, хворій Н. В. Поліщук з м. Надвірної, самотній, інваліду дитинства М. М. Щерб'юк з с. Білі Ослави, самотній матері, яка виховує п'ятеро дітей, А. М. Глоданюк з с. Максимця, перестарілій, яка погоріла, Г. Д. Угринюк з с. Стримби та іншим.

Своїми коштами Товариство пасічників надало допомогу в сумі 1000 карбованців для відновлення журналу «Український пасічник». Також надана підтримка у сумі 200 карбованців Українській Спілці Пасічників.

Закликаємо всіх пасічників району, кому не байдужа доля ближніх, кого не покинуло почуття сердечності і доброзичливості, виявити співчутливість і внести свій скромний вклад у районний фонд соціальної допомоги, а також продовжити традицію здачі меду для хворих дітей Будинку дитини та лікарні. Якщо ми здамо по ложці меду від однієї бджолосім'ї, то малюки одержать тонну цілющого продукту.

Я. Бучко.

Голова Товариства бджолярів
Надвірнянського району «Народна
воля» Івано-Франківської обл.

За пакетами — не до сусідів?

Багато проблем у пасічників. Нинішній сезон приніс нові — мова про пакування. Воно не тільки створює можливість поповнити пасіки хорошими сім'ями, а й поліпшити фінансові справи. І все ж, як засвідчили учасники засідання ради обласного товариства бджолярів-аматорів, в якому взяли участь голови районних товариств Львівщини та працівники виробничого

об'єднання «Львівбджолопром», у цій справі багато незгодженості. Здавалося б, потрібно лише прийняти відповідне рішення про порядок реалізації і придбання пакетів, визначити їх вартість у залежності від часу, і все буде гаразд. Але на заваді байдужість до справи, небажання виконувати рекомендації, що захищають інтереси широкого кола пасічників. Відчутного клопоту завдають не завжди бажані гості-купці, які зваблюють більшою ціною, аніж можна одержати за пакет на місці.

Схвильованим був виступ А. Д. Цимбалюка, що очолює Турківське районне товариство. Він визнав, що умови, в яких зараз доводиться діяти бджолярам на місцях, спонукають вдаватись до осудженого методу — заборони пасічникам вирішувати справи самостійно, без узгодження з керівництвом. Але ж ринок штовхає до покупців, які більше платять за пакет. І тут не до інтересів пасічництва — корисливість бере гору. Для того, продовжує Цимбалюк, щоб пакети залишалися в краї, потрібно встановити таку їх вартість, яка б задовольняла усіх.

Підтримали таку пропозицію й інші виступаючі. Але тут ще багато неясного. Наприклад, представник Золочівського товариства пасічників-аматорів Афанасьєв визнав, що зараз ніхто не знає, з чого виходити при встановленні вартості пакету. Адже її формують різні чинники. Ясно одне — собівартість має відповідати дійсним затратам. Не завжди є можливість придбати вошину, та й ціни надто «кусаються». Невчасно і в недостатній кількості виділяється цукор для підгодівлі бджіл. Кепське матеріальне забезпечення при продажу пакетів, і в результаті пасічники роблять, що кому заманеться.

— І все ж ми повинні продавати пакети всім бажаючим, не погоджується з попередніми промовцями представник Львівського міського товариства пасічників М. М. Тимняк. Треба заохочувати їх купити те, за чим і прибули здалеку. Великий попит дозволяє підвищити ціну.

— Але ж ринок — це не хаос, — заперечив економіст за фахом пасічник із Бродів І. М. Доскоч. — Ні в якому

разі не можна продавати пакети за межі області. Неузгодженість тут може спричинитись до великої біди. В області значна загибель бджіл з різних причин. Доводиться повсякчас поповнювати пасіки. А ми в районних товариствах не маємо достовірної інформації, хто і що хоче купити чи продати. Такі дані, до того ж, зорієнтували б, на кого можна розраховувати в разі необхідності реалізувати пакети. А ще б дозволяли планувати, як задовольнити потреби пасічників району, області, республіки.

Що споконвіку гуртує пасічників? Насамперед, взаємодопомога, усвідомлення важливості справи, якою займаються. Але, як з гіркотою відзначив член ради Української Спілки Пасічників М. П. Дейнека, останнім часом ореол пасічництва меркне перед чистоганом. Культ наживи спричинився до зменшення кількості пасік, руйнування вуликів, збайдужіння до селекційної роботи. А тому не завжди бджолярі впевнені, що в разі непередбаченого лиха, втрати з різних причин пасіки одержать допомогу чи якусь бодай мінімальну компенсацію. Особливо лякають випадки пошкодження пасік, надуживання отрутохімікатами.

Справа реалізації пакетів вимагає енергійного діяння. Позитивний досвід надбано у Пустомитівському товаристві, яке очолює М. Д. Осташевський. Вже третій рік покупцям з-за меж республіки пакети тут продають за умови, що вони організують зустрічну торгівлю необхідним інвентарем. А ціни встановлюються згідно з договором.

— Я погоджуюсь з тим, що бджолярі повинні відстоювати свої інтереси,— сказав М. Д. Осташевський.— Врешті, це одне із завдань Української Спілки Пасічників. Але ми не можемо заборонити продавати пакети приїжджим, якщо взамін пропонується цукор, дріт, вощина — те, що вкрай потрібне. Мусимо діяти, як диктує ринок.

Обговорення виявило недоліки, з'ясувало позиції. А це допоможе краще підготуватися до наступного сезону виробництва та реалізації бджолопакетів.

С. Попович.

Кор. «Українського пасічника».

Наука і час

Науковий працівник Інституту бджільництва А. В. Тряско у журналі «Пчеловодство» (1951 рік, № 11) опублікувала працю «Ознаки запліднення бджолиних маток». Зокрема у розділі «Спарювання» автор повідомляє: досі вважалося, що при вильоті матки спаровуються тільки з одним трутнем. Це стверджують і підручники з бджільництва. Але на підставі спостережень вона дійшла висновку, що з цим не можна цілком погодитися.

Не так давно, переглядаючи старі підшивки часопису «Український пасічник», я натрапив на статтю під назвою «Матка запліднюється кілька разів». Це відкриття зробив учитель з Югославії М. Бішов ще у 1929 р.

Його улюбленим вуликом, дізнаємося з публікації, був той, що мав номер 26. Там була молода матка, яка, за його припущеннями, повинна була вже червити. Але яким було здивування, коли з цього вулика вилетіла матка в оточенні бджіл. Почав спостерігати, в якому стані вона повернеться. За чверть години з'явилася з виразними ознаками запліднення. Господар, звичайно, був радий, що його улюблений вулик в порядку. Через 3—4 дні М. Бішов знову вирішив перевірити стан матки. Власне тоді знову побачив бджолу, що виносила з вулика звільнений шлейф від матки. Тому вирішив прослідкувати і далі за цим вуликом. Якщо запліднення вдалося, міркував, то матка, закономірно, не вилетить з вулика вдруге. Наступного дня пасічник напружено чекав, що чинитиме матка: невже знову вилетить? Так і сталося, вона вилетіла, щоб вдруге повернутися до вулика зі знаком запліднення.

Таким чином спостережливий учитель, пасічник-аматор з Югославії, одним з перших дійшов висновку, що матка може запліднюватися не один раз, як вважали бджолознавці. А. В. Тряско продовжила його спостереження і науково підтвердила існуюче у природі явище.

Б. Рудка.

Варто знати кожному

ЯК ЗАХИСТИТИ БДЖІЛ ВІД ОТРУЄННЯ

В сучасних умовах інтенсифікації сільськогосподарського виробництва захист від шкідників, хвороб і бур'янів є невід'ємною частиною прогресивної технології ведення рослинництва. Такий захист здійснюється за допомогою спеціальних засобів — пестицидів. Але при недотриманні відповідних правил ядохімікати можуть завдати немалих збитків різним галузям сільського господарства, зокрема бджільництву.

Отруєння (хімічний токсикоз) призводить до ослаблення сімей, зниження їх продуктивності і масової загибелі бджіл. Перебіг хвороби залежить від характеру дії пестициду, його концентрації, виду корму. Якщо бджола збирає нектар, що містить швидкодіючі інсектициди, загибель її настає швидко — в полі або дорогою до пасіки. При збиранні нектару і пилку з рослин, оброблених повільнодіючим інсектицидом, бджоли встигають принести отруєний корм у вулик і передати його іншим комахам. Це викличе масову загибель дорослих бджіл, особливо в сильних сім'ях. Якщо у вулик потрапило мало отруєного пилку, то відхід бджіл буде довготривалим.

Ознаки хімічного токсикозу виявляються незабаром після хімічної обробки рослин в зоні льоту. Уражені бджоли спочатку збуджуються, пізніше виглядають пригніченими, повзають біля льотка, перевертаються на спинку і перебирають ніжками. При отруєнні миш'яковистими препаратами у деяких бджіл спостерігаються пронос, а також виділення з ротового отвору. Середня кишка, медовий зобик і кишечник комах переважно порожні.

При встановленні діагнозу беруть до уваги раптову масову загибель льотних бджіл. У випадку, якщо рослини обробляють швидкодіючими препаратами

ми — сайфосом, хлорофосом, гексахлорциклогексаном, льотні бджоли гинуть переважно у полі. Через великий відхід з сім'ї застуджується і гине розплід. Від препаратів повільної дії, які потрапили у гніздо з медом і пилком, гинуть внутрівуликові бджоли і відкритий розплід. Оглядаючи пасіку, яку підозрюють в отруєнні пестицидами, необхідно звернути увагу на сильні сім'ї, які активно відвідували оброблені рослини. У склад комісії повинні входити ветеринарний лікар, районний зоотехнік з бджільництва, агроном із захисту рослин, представник сільської Ради народних депутатів. Комісія складає акт, в якому відзначено причини загибелі бджіл, розмір завданих збитків і вказано заходи, яких слід вжити.

При підозрінні на отруєння бджіл пестицидами для хіміко-токсикологічного аналізу з обробленої ділянки відбирають проби рослин (0,5—10 кілограмів), бджіл, що загинули (400—500 особин), а також продукти бджільництва (від 10 процентів бджолиних сімей), шматочки сотів, які містять 150—200 грамів відкритого меду, 50—60 грамів перги, 150—200 грамів свіжопринесеного нектару. Проби поміщають в окремі чисті скляні банки, опечатують їх і того ж дня із супровідним документом відсилають у ветеринарну лабораторію. У випадку труднощів з пересиланням 2—3 дні проби зберігають у холодильнику. У документі вказують групу пестицидів, якими оброблялись поля.

Діагноз щодо отруєння бджіл підтверджується при виявленні залишків аналогічних пестицидів хоч би в одній із відібраних проб джіл, що загинули, і у продуктах бджільництва. Отруєння медоносних бджіл пов'язане з несво-

єчасним повідомленням бджільників про час, місце і характер хімічних обробок, а також з порушенням інструкцій при хімічних обробках. Отруєння спричиняють застосування пестицидів в період відвідування бджолами розквітлих рослин; хімічні обробки площ з великою кількістю бур'янів, що цвітуть; авіаобпилення і обприскування при вітрі, яким пестициди відносять в зону інтенсивного льоту бджіл або на територію пасіки. На пасіках треба мати відповідне обладнання для ізоляції бджіл у вулику і транспорт для перевезення вуликів у безпечне місце.

Пестициди в сільському господарстві застосовують згідно з планами служби захисту рослин. Такі плани мають бути погоджені із зацікавленими організаціями, доведені до відома місцевих ветеринарних служб і районних зоотехніків з бджільництва. Обов'язок спеціалістів — ознайомити бджільників з планом хімічних обробок. Служба захисту рослин (агрономи) і господарства, на території яких буде проводитися обробка, зобов'язані за 3—5 діб до застосування пестицидів повідомити про це всі пасіки, розміщені в радіусі 5—7 кілометрів від місця проведення хімічних обробок по радіо, через місцеву пресу або в інший спосіб, вказавши місце і розмір площі, яка обробляється, дату, годину, культуру і назви пестицидів, форму і спосіб їх застосування, а також час, на який необхідно ізолювати бджіл у вуликах. Працівники пасік зобов'язані вивозити вулики на медозбір лише з дозволу ветеринарної служби району і керівників господарств, на території яких розміщуються пасіки.

Заборонено застосовувати пестициди на культурних площах під час цвітіння рослин, а також гербіциди під час цвітіння бур'янів. Їх обробку проводять до цвітіння, враховуючи час, погодні умови і льотну активність бджіл. Небезпека отруєння залежить від форми і властивостей препаратів, методів їх застосування. Хімічну обробку рослин необхідно проводити увечері, коли бджоли не відвідують рослини, наземними способами, а не

з літаків, окремо на полях, розміщених поруч з квітучими медоносами, по краях, а не по всій площі, якщо дозволяють екологічні особливості шкідників, обприскуванням, а не обпиленням. Останній спосіб застосовують у виключних випадках. Забороняється обпилення з літаків при швидкості вітру більше 2-х метрів на секунду. Пасічники мають постійно підтримувати зв'язок з працівниками, що керують хімічною обробкою рослин, завчасно готувати пристрої для ізоляції сімей у вуликах, знати поля, які відвідують бджоли, з яких рослин приносять нектар і пилок.

Коли у боротьбі з шкідниками та хворобами рослин і бур'янами застосовують сильно- і довгодіючий препарат (протягом 4-х днів і більше), то перед хімічною обробкою пасіку вивозять на віддаль 7—8 кілометрів від поля, що обробляють. Повернення можливе не раніше, як через 12—15 діб.

Більшість пестицидів особливо шкідлива у перші три дні. На цей час сім'ї можна ізолювати у вуликах. Слід пам'ятати, що навіть при належній ізоляції сім'ї силою 17—19 вуличок ризиковано тримати у вуликах більше 2—3 днів. За добу до застосування пестицидів забирають з гнізд утеплення, виймають стельові дошки, розширюють гнізда сотами, закривають їх сітками для кочівлі, а вулик накривають кришкою. За декілька годин до обробки льотки закривають. При високій зовнішній температурі для поліпшення вентиляції гнізда кришку з підвітряної сторони піднімають на планки товщиною 1,5—2 сантиметри. Прилітні дошки забирають або прикривають їх травою. На час ізоляції бджіл забезпечують в достатній кількості кормом і водою, яку дають у скляних банках, обв'язаних щільною тканиною і перевернутих догори дном на сітку, або наливають її в соти. Вода знижує температуру у вуликах. При ізоляції сім'я використовує 1—1,5 літра води на добу.

Для попередження «запарювання» бджіл під час ізоляції льотки повністю відкривають на ніч, а вранці, до початку льоту, закривають. Щоб не перетри-

Мед і косметика

мувати бджіл у закритому вулику, необхідно знати термін токсичної дії на них пестицидів. Після детоксикації рослин відкривають льотки у 1—2 сімей. Якщо протягом 2—3 годин ознак хімічного токсикозу не відзначається, відкривають льотки у решти бджолосімей. Якщо з'явилися отруєні бджоли, слід тримати льотки закритими ще 5—7 годин.

Кочова сітка — це дерев'яна рамка 640×486×60 міліметрів, обтягнута металеву сіткою з отворами 2,8×2,8 або 3×3 міліметри. Її ставлять на стельові фальці сіткою догори.

Якщо отруєння виявлено у день застосування пестицидів, бджіл необхідно ізолювати, скоротити і утеплити гнізда, забрати підмор та сміття із свіжим нектаром і пилком. У цей час перерозподіляють розплід, залишаючи у сім'ях стільки, щоб бджоли могли його повністю обсідати. Потім бджіл підгодовують теплим цукровим сиропом (1:1). Вулики, в яких загинули бджоли, необхідно почистити, обпалити полум'ям паяльної лампи до легкого побуріння. Мед відкачують і здають на аналіз у ветбаклабораторію, яка робить висновок про його використання.

Відшкодування збитків з винних може бути визначено судом, а також рішенням правління колгоспу, наказом директора радгоспу на взаємодоговірних умовах. Позов може бути відхиленим, якщо позивач не здійснив спеціальних заходів ізоляції бджіл після отримання повідомлення. Достовірність загибелі бджіл від пестицидів, розмір збитків встановлює комісія, яку створюють за заявою пасічника, правління колгоспу, адміністрації організацій, що мають пасіки. Комісія складає акт, де вказує винних, а також розмір шкоди. Екологічні збитки від отруєння пестицидами складаються з вартості бджіл, що загинули, маток, відкритого і закритого розплідів, выбракуваного меду, воску і перги, недоотриманих до кінця сезону медозбору продуктів бджільництва.

Г. Климишин.

Ветлікар ВО «Львівбджолопром».

Косметика у перекладі з грецької — мистецтво прикрашання. Разом з тим її призначення у збереженні здоров'я шкіри. Не краса заради краси!

З утвердження цього наріжного завдання косметології і розпочалася бесіда з лікарем, дерматологом-косметологом Львівської обласної косметологічної лікарні Л. Білик. Як знавець лікувальних та оздоровчих властивостей меду та продуктів бджільництва, Леся Євгенівна пропонує кілька порад.

— Прості засоби збереження краси і магія косметичних масок успішно протистоять часові, зберігаючи впродовж багатьох літ шкіру обличчя свіжою і привабливою. Наші рецепти допоможуть вам. А вибір їх компонентів не складе труднощів.

Відразу хочу застерегти, що мед, на відміну від інших продуктів бджільництва, у багатьох може викликати алергічні реакції. Свіжу косметичну маску наносять на очищену шкіру обличчя легкими рухами від підборіддя, основи носа і середини лоба до скронь. На час дії маски обличчя повинно залишатися нерухомим.

Ось кілька рецептів масок для нормальної і сухої шкіри обличчя та шиї. Курс — 15 процедур з перервою 2—3 місяці.

До складу жовтково-медово-олійної маски входить 1 жовток, 1 столова ложка рослинної олії і одна столова ложка меду. Все це змішується і розтирається до однорідної маси, далі ватним тампоном наноситься пошарово на шкіру (при підсиханні першого шару накладається другий, а потім і третій). Через 20—25 хвилин маску слід обережно зняти вологим тампоном.

Медово-гліцеринова маска дуже корисна для сухої і схильної до зморщок шкіри. Готується вона з однієї чайної ложки гліцерину, однієї чайної ложки меду і двох чайних ложок води. Ці компоненти змішуються при поступовому додаванні однієї чайної ложки пшеничної муки. Суміш доводять до однорідної маси, яка накладається на обличчя і шию на 20—25 хвилин.

Медові маски застосовуються 1—2 рази на тиждень протягом 1—1,5 місяця.

Дуже корисні медові ванни. Вони застосовуються не лише як лікувальний, а й профілактичний засіб дії на шкіру, а через неї — на весь організм. Медові ванни можуть бути гарячі (40° і вище), теплі (37—39°), індиферентні (34—35°) і прохолодні (20—33°). Холодними вважаються ті, температура яких нижча 20°. Дозування меду і температур ванн визначає лікар. Після прийняття ванни рекомендується гігієнічний душ. Ванни можна брати 2—3 рази на тиждень.

Еластичність, свіжість шкіри досягається і при щоденному вмиванні медовою водою. Для цього дві столові ложки меду розчиняють у трьох літрах теплої води. Обливайтесь розчином до пояса. Процедура триває 5—10 хвилин.

Науковці дійшли висновку, що омолоджуючих властивостей меду надає квітковий пилок, який є його компонентом. Пилок діє як біогенний стимулятор. Застосування пилку французькими косметологами і фармацевтами робить їх продукцію дуже популярною.

Широко використовується у косметології віск, який входить до складу живильних, в'язучих, очищаючих, відбілюючих кремів для обличчя. Він служить також основою для помад, інших косметичних засобів, оскільки добре всмоктується шкірою, роблячи її гладенькою і ніжною. Маски з воску захищають шкіру від пересихання, добре зберігають вологу.

Прополіс більше використовується для внутрішнього вживання. Особливо він ефективний для оздоровлення слизової оболонки ротової порожнини. Є відомості, що в Румунії на основі рідкої витяжки з прополісу роблять дезінфікуючий засіб проти захворювання «акна вульгаріс». У популярній літературі пишуть, що на основі прополісу виготовляють мазі проти мозолів і бородавок. Але ефективність таких ліків поки що оцінити важко.

Цінність маточного молочка в тому, що воно містить натуральні гормони,

які стимулюють кровообіг, відновлюють еластичність і пружність шкіри. На відміну від меду, його добре переносять люди з дуже чутливою шкірою.

На завершення розмови Леся Євгенівна прийняла таку нашу пропозицію: якщо у читачів журналу виникнуть якісь запитання щодо застосування у косметичці продуктів бджільництва, то вона охоче на них відповість.

А може, у когось є свої секрети оздоровлення шкіри? Ми будемо вдячні, якщо поділитесь ними з читачами.

П. Степанко.

СПРОБУЙТЕ — СМАЧНО!

Наші пращури «займалися бджільництвом: самі багато меду споживали і продавали мед та віск., держали пчіл у бортнях: в деревах видовбували дупла досить високо, щоб не дістати з землі, і в ті дупла пускали рої...», — читаємо у Михайла Грушевського.

Мед — природний харчовий продукт. За хімічним складом не має рівноцінних серед усіх вироблених цивілізацією штучних замінників.

В меді міститься 16—21 процент води і біля 300 речовин та зольних елементів. Основними серед складників є вуглеводи — глюкоза, фруктоза, мальтоза, сахароза та інші. У числі ферментів — амілаза, інвертаза, каталаза, ліпаза. В амінокислотах є вітаміни — В₁, В₂, В₃, РР, С, Е. Наявність мікроелементів — барію, алюмінію, бору, заліза, кальцію, калію, кобальту, магнію, фосфору обумовлює значення меду в лікуванні і дієтичному харчуванні. Аромат і широка колірна гама меду захоплюють нас своєю неповторністю і гармонією. Звичайно, більшість людей харчується залежно від усталених традицій та матеріальних можливостей. Але якщо взяти до уваги, що «краще менше та краще», то багато хто використовуватиме мед у харчуванні.

М. Чудик.

3 кухні пані Марії

Марія Чудик — фахівець вищої кваліфікації, викладач Львівського технікуму громадського харчування. Сотні кулінарів, вихованців Марії Олексіївни, працюють у їдальнях та ресторанах України, радуючи відвідувачів різноманітними ласощами. Читачам «Українського пасічника» вона пропонує кілька рецептів кондитерських виробів.

Мармелад з агрусу на меді.

Рецептура: На 400 грамів пюре (готового) з агрусу — 200 грамів меду. Дозрілий агрус перебрати, помити, залити водою з розрахунку на 1 кілограм агрусу — 1 склянка води і варити при повільному кипінні, розтираючи ложкою зварені ягоди. Коли всі ягоди розваряться, протерти їх через густе сито. Пюре повинно бути без шкірочок і зерняток.

В готове пюре додаємо мед у вказаному співвідношенні і суміш варимо, безперервно помішуючи, поки вона не загусне і не почне застигати. Готовий мармелад перекладаємо у попередньо прогріті банки, закриваємо пергаментним папером і зберігаємо в прохолодному місці.

Агрус натуральний з медом.

Рецептура: На 1 кілограм агрусу — 1,5—2 кілограми меду. Потрібно відібрані крупні ягоди агрусу помити, просушити на рушнику, кожну ягроду розрізати на дві половинки і чайною ложкою вийняти серцевинку (зернята). Помити і прогріті банки і класти в них підготовані ягоди шарами — шар агрусу, шар меду. Краще, якщо ягоди вкладати акуратно, так, щоб заглибки в ягодах були зверху. Банки закрити пергаментним папером і зберігати в холодильнику.

Бісквіт медовий на кислому молоці.

Рецептура: мед натуральний — 200 грамів,
борошно пшеничне — 400 грамів,
жовтки 2-х яєць,
кисле молоко — склянка,

смалець — 1 столова ложка,
сода питтєва — 1 чайна ложка,
сіль кухонна — 1 чайна ложка.

Приготування: Борошно, сіль, соду, молоко і мед розмішати. Густина тіста, як на вареники. Тісто розкачати шаром товщиною 0,8—1 сантиметр, нарізати квадратиками, ромбами або фігурними формочками, викласти на змащений жиром лист і випікати у духовці при температурі 200° С 20—25 хвилин.

Медовий хліб.

Рецептура: мед натуральний — 1 кілограм,
борошно житнє — 1 кілограм,
сода питтєва — 20 грамів,
аніс — 10 грамів,
імбир — 10 грамів,
кардамон — 10 грамів.

Приготування: Мед розтопити і довести до кипіння, охолодити до температури 35° С. До теплого меду додати соди і половину норми борошна (500 грамів), перемішати і залишити цю суміш в теплому місці доти, поки вона не підійде. Тоді додати решту борошна, прянощі, аніс, імбир і кардамон, перемішати, розкатати на змащеному маслом листі шаром товщиною 1 сантиметр і випікати при температурі 200° С 25—30 хвилин.

Медівник

Рецептура: мед натуральний — 350 грамів,
борошно пшеничне — 650 грамів,
цукор-пісок — 200 грамів,
сметана — 250 грамів,
яйця — 3 штуки,
сода питтєва — 1 чайна ложка,
прянощі (гвоздика, кориця), сіль.

Приготування. Мед, цукор, сметану, яйця розтерти ложкою або в міксері, додати борошно, прянощі, соду і сіль. Все розмішати. Форму змастити жиром і посипати борошном. Одержану масу вилити шаром товщиною 3—4 сантиметри і випікати при температурі 200° С 30—40 хвилин.

М. Чудик.

ПАНАС
ЗАПАРЕНКО

Заповіт предків

Повість
із життя бджіл

(продовження)

Весняна відвідала дуже багато квіточок. Нектару було малувато, ну зовсім мало. Але вона трудилася з усіх сил, хоч природне чуття підказувало їй, що ось тут, поруч, на квітках ріпака є чималі запаси солодкої поживи. Весняна, однак, не піддалася спокусі легкого заробітку. Вона залишилася вірною своїм першим знайомим. А ті просто волали: не лишай нас, бідненьких та непомітних квіточок! Адже й ми хочемо продовжити свій рід у насінинках.

А коли б перебратися на врожайну ниву?.. Ні, такого ще не було та й ніколи не буде, поки існують на світі шляхетні комахи — бджоли. Бо що б з того вийшло, якби бджола міняла своїх добрих та щедрих нектародавців? Перелітала, скажімо, з яблуні на грушу, з груші на сливу чи абрикос, з квітки кульбаби на лан ріпака або на квітки малини? При такому шараханні навряд чи відбулося б запилення.

Мати-Природа не терпить безладдя в своєму храмі. І хоч Весняну ніхто не попереджав, не роз'яснював, як їй на зборі нектару серед численних рослин-медоносів бути, вона твердо дотримувалася правил поведінки. Нектару до вулика довелося принести небагато, зате ж на обох ніжках вона мала чудовий квітковий пилок ожини.

ЛІТО

Дні стали довгими, спекотними, працювати доводилося від раннього й до пізнього вечора. Перерви на обіди та сніданки бджоли не роблять. Вони самі себе підгодовують під час польоту. А спаде вечір — працюють над переробкою нектару. Щоб вигнати зайве тепло з вулика і видалити вологу з нектару, бджоли безупинно вентилюють приміщення. Вентиляція — дуже важка, виснажлива робота. Її виконують тільки сильні бджоли.

Ось і Весняна підключилася до бригади вентиляторниць. Вона виповзла з льотка, вчепилася всіма шістьма ніжками за стінку вулика й заходилася швидко-швидко вимахувати крильцями — наганяти свіже повітря в льоток. І коли знемагала від втоми, відповзала убік, завмирала на декілька хвилин. Бджілки спали коротким сном. А тим часом інші робітниці підміняли стомлених, і робота ні на мить не припинялась.

Якщо тихого літнього вечора стати збоку і прислухатися до шуму на пасіці, то може здатися, що десь із-за буйнозеленої стіни молодого саду доносяться мелодійні звуки органу. Невидимий актор-музика захоплено виграє урочистий гімн Матері-

Природі, уславляючи тепле літечко за його безкорисливу щедрість.

Весняна так щиро трудилася, що й не зчулась, коли немічна старість підкралась. Бджілці ледве минуло два місяці, а вона вже встигла розгубити волосинки, почорніла вся, стала тоненькою й незграбною. Посіклися крилечка, притупився нюх і ослабнув зір. Проклята старість!..

Одного ясного, але дуже паркого, задушного дня, коли рослини особливо щедро виділяють нектар, Весняна вилетіла з вулика, несподівано зіткнулася з метеликом і впала на землю. Піднятися в повітря з голої землі не вдалося, і вона силкувалася забратися вгору по стеблу любистку. Ось-ось уже мала злетіти, але тут пурхнув горобчик, бджілку завихрило-закрутило, і вона знову опинилася долі. Скільки треба було докласти зусиль, аби врешті відчувти себе на крилах!

Поки Весняна безсило борсалася недалеко вулика, молоді бджоли встигли декілька разів злітати за взятком і принести повні-повнісінькі зобики нектару. І все ж нашій бджілці пощастило: тільки-но вилетіла з села, як помітила на узбіччі польової дороги чималий кущ шипшини. Весняна жадібно припала до ніжних тичинок в надії перш за все вгамувати згубний голод. А вже потім що буде, те й буде... І яка ж прикрість! Виявилось, тут уже встигли побувати інші, спритніші комахи. Тільки на найнижчій гілочці, в непролазній гущавині вдалося розшукати краплиночку нектару.

Дивно все-таки. Невже сюди не змогли проникнути молоді, енергійні бджілки? А ось старенькій, спрацьованій Весняні, виходить, під силу така робота...

Все обійшлося значно простіше. Здорові бджоли заздалегідь відчули наближення грози і прудко помчали до своєї розмальованої хатки. Лише там надійний притулок.

Не відчула біди тільки Весняна.

Впали перші краплини. Бджілка приготувалася злетіти, але важка крапля повалила її на землю. Весняна переполохано закривуляла по траві, підповзла до пагінця щавлю й заховалася під його листком.

Дощ линув, як з відра. Довго блискало, потім небесні пристрасті вщухли, але злива не припинялася. Небо затягнулося низькими хмарами, задуха поступово змінилася прохолодою. Дощ лив до самого вечора, та й уночі не було йому перерви.

Весняна спожила весь запас харчу, а його було не так уже й багато. Сирість, холоднеча діймали нещасну бджілку. Вона вся задубіла і трималася листка доти, поки було тихо довкола. Але на світанку зняв-

ся вітер і поривисто колихнув гнучке стебло щавлю. Весняна впала на мокру, холодну землю. Тут її запримітила гостроока синичка і вмить склювала.

Ніхто не спохопився у вулику, чому не повернулася їхня сестричка. Бджіл — тисячі, не до рахунку. Зате всім було відомо, що того задушливого дня прогризла кришку комірки молодесенька бджілка Літава. Вона вправно протиснулася крізь щілину, випросталась, розправила крильця, поворошила вусиками і вмить зорієнтувалася, де перебуває і що має зараз робити.

Уже на другу добу свого життя Літава з іншими молодими бджілками була розподілена на постійну роботу. Вона стала нянею трутневих личинок.

Для виведення трутів, цих головатих і до смішного безпорадних істот, бджоли одводили найгірші місця: десь збоку або в самому низу стільника. Трутневі чарунки значно ширші від бджолиних, і матка відкладає в них незапліднені яєчка.

Протягом перших трьох днів Літава підгодовувала немовлят молочком, а з четвертого — сумішшю перги та меду. Коли бджілки запечатали личинок і вже було зібранися очищати комірки для інших малюків, як раптом почалася така жахлива перетряска, якої ще й світ не бачив.

Щоб зрозуміти причину тієї шурі-бурі, доведеться розглянутись довкола й прислухатися до розмови уже знайомих нам батька та його допитливого сінка Андрійка.

* * *

Одного погожого дня батько відкрив вулик, дмухнув з носика димаря запашним димком і витягнув одну, потім — другу, третю рамки. Всі вони були важкі, ніби свинцем налиті.

— То що ж, Андрійку, — весело озвався батько, оглядаючи чергову рамку із запечатаними стільниками. — Будемо мед гнати, сінку! Ось поглянь, скільки тут його.

— Тату, а ну дай мені, я потримаю.

— Візьми. Але міцно тримай, не впусти!

— О, яка важка!

— Егеж. Медок, хлопче-молодче, набагато важчий від води. В цій рамці не менше двох кілограмів чистого меду. А ось в інших і того більше.

Батько порозвішував на місце рамки і поклав руку на плече сина.

— Добрий взяток цього року! Добрий, нічого долю гнівити... Ну що ж! Підготуємо все необхідне для роботи.

Поки батько вимивав медогонку, Андрійко скропив водою підлогу в комірчині і старанно підмів віничком. Потім побіг за посудом. Мама дала йому емальоване відро й каструльку, чистий рушник та декілька газет і велику дерев'яну ложку. Андрійко застелив лавку газетами, розставив посуд і запитав батька, що ще має робити.

— Дістань з шухляди пасічницький ніж та ситко. Що, взяв? А тепер потримай над відром, я їх кип'ятком обдам.

Вони все робили неквапливо, навіть урочисто, ніби готувалися до свята.

Ось уже й готове все. Батько з сином знову пішли до вулика. Роздмухали димар і понадягали на голови сітки. Робота почалася. Батько витягував з вулика рамки і струшував з них бджіл. Деякі комахи чіпко трималися, то довелося випроводити їх із стільника гусячим крильцем. Ось уже чотири рамки у спеціальному ящику. Гайда до комірки!

Залишилося тепер тільки зрізати забрус, цебто воскові кришечки, та й мед гнати.

— Ой, тату, який же він смачний! Та як пахне! Здається, нічого смачнішого у світі немає,— прицмокував Андрійко, обсмоктуючи шматочки забруса.

— Отож подякуй, синку, нашим трудівницям невсипущим за їхню щиру працю та й учись у них у всьому ощадним бути. Отой віск, з якого ти висмоктуєш медок, не розкидай будь-де, а складай у тарілочку. Згодом ми перетопимо його, здамо в бджільницький магазин, а натомість одержимо штучну вошину.

Батько вставив у медогонку рамки, взявся за корбу і почав розкручувати нутрощі широкої посудини. Спочатку повільно, а далі все швидше, швидше. Ось крізь сітки бризнули янтарні фонтанчики запашної тягучої маси. Бризки падали на стінки медогонки й повільно стікали на дно. А вже звідти через нижній отвір мед виливався у підвішене ситко і тонюсінким ниточками стікав у емальоване відро.

Того дня батько з сином накачали повнісіньке відро меду-первака. Перш ніж повернути у вулик порожні рамки, батько позрізував зайвий трутневий розплід. Аби менше меду ледарі переводили.

* * *

Коли у вулик вдарили струмені теплого диму, комахи відчули небезпеку й заходилися квапливо готуватися до найгіршого. Майже кожна бджола негайно

набрала повен зобик зрілого меду. На всяк випадок. Може, доведеться й хатки позбутись, і голоду зазнати, то принаймні на перший раз буде чим обійтись.

Але їм нічого поганого не зробили. Навіть рамки повернули. Правда, з прим'ятими стільниками й спустошеними чарунками. Це ж роботи та роботи! Тому перше треба звільнити зобики, щоб зручніше було працювати. Довелося виконати неабияку роботу. До цього часу кожна робоча бджола, прилітаючи з поля чи луку, знала, де складати пожиток. Вони засвоїли найкоротші маршрути. Тепер же у вулику панував справжній розгاردіаш.

Літ бджіл, звичайно, припинився. Проте працюючі та винахідливі комахи швидко оговталися. Вигнали з хатки залишки диму і розподілили між собою обов'язки. Літава потрапила в бригаду ремонтників. Завдання термінове: якнайшвидше підправити прим'яті чарунки. Санітари і частина польових бджіл працювали біля трутневих чарунок — витягували з комірок трупики недозрілих трутнів. Страшна, небачена досі сила одбатовала їм голови. Інші польові бджоли також зайнялися ремонтом стільників. Деякі з них піднімали температуру. Під час відкачування меду розплід дещо охолодився, а це неприпустимо: малеча може застудитись.

Тільки через півгодини все частіше та частіше почали вилітати бджоли за взятком. Небезпека минула. Тепер залишалось визначити розміри лишку корму після несподіваного грабунку. Обстеження викликало неабияку тривогу: втрати величезні! Печатний мед зберігся тільки на рамці, де перебувала Матка. Тому потрібно будь-що надолужити, кинути всі сили на збір нектару. Добре, що Цариця-Мама здорова. А що трутням голови постинали — невелика біда. Деякі все ж таки залишились живими. Ще є час поповнити втрати.

Бджоли — запасливі комахи. Вони у всьому перевершують норми. Якщо їм для прожитку потрібно, скажімо, п'ятдесят кілограмів меду, то вони заготовляють сто п'ятдесят, а то й двісті. Для продовження роду досить всього-навсього десяти-дванадцяти трутнів, та й то не кожного року. Ну, а бджілкі протягом сезону виводять їх сотнями. А для чого? На всяк випадок. Мало що може трапитися... Якби бджоли були скупими, незапасливими, то навряд чи нам, людям, вдалося б поласувати медком.

(Далі буде)

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

№ 3 (липень) 1991 р.

З М І С Т

Щомісячний науково-виробничий, інформаційний масовий галузевий орган Української Спілки Пасічників.

Заснований у травні 1991 року.

Головний редактор
Л. Л. Соколовський.

Редакційна колегія:

Л. І. Боднарчук — директор Українського науково-дослідного технологічного інституту бджільництва, кандидат біологічних наук, науковий консультант журналу «Український пасічник».

В. М. Болкот — пасічник-аматор.

С. Ф. Вербовецький — пасічник-аматор.

В. А. Гайдар — працівник Мукачівського радгоспу-бджолорозплідника, кандидат сільськогосподарських наук.

М. П. Дейнека — член тимчасової ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор.

П. В. Запотічний — заступник головного редактора.

Я. А. Сидоровський — директор ВО «Львів-бджолопром».

М. Д. Осташевський — голова тимчасової ради Української Спілки Пасічників.

В. П. Поліщук — завідуючий кафедрою технології виробництва бджолопродукції Академії наук сільського господарства України.

М. А. Рудковський — член тимчасової ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор (м. Івано-Франківськ).

Б. В. Рудка — член Тернопільського міського товариства бджолярів-аматорів.

П. М. Сегін — начальник управління сільського господарства і продовольства Львівського облвиконкому.

О. Г. Довгалюк — голова ради Львівського обласного товариства бджолярів-аматорів.

Літературний редактор

О. Г. Царинник.

Художній редактор

Я. О. Лозинська.

«Украинский пчеловод» (на украинском языке). Ежемесячный журнал Украинского Союза Пчеловодов. Издаётся с мая 1991 года. № 3. Июль, 1991 г., г. Львов.

Здано до набору 19.06.91. Підписано до друку 1.08.91. Формат 70x100¹/₁₆. Друк офсетний. Папір друкарський № 2. Умовн. друк. арк. 2,6. Умовн. фарб.-відб. 3,05. Обл. видавн. арк. 3,72. Тираж 25 000 прим. Замовлення 985-1. Ціна 2 крб. 80 к.

Адреса редакції:

МСП 290058, Львів, 700-річчя Львова, 63, к. 211.

Розрахунковий рахунок редакції:

60906 МФО 325644, код 290002. Дирекції АК АПБ «Україна» Львівська область, м. Львів.

Львівська книжкова фабрика «Атлас».

290005, Львів, Зелена, 20.

Л. Соколовський. До наших читачів. 1/65

Б. Бойко. Щасливої дороги! 3/67

П. Запотічний. Щоб сім'я була продуктивною. 4/68

М. Рудковський. Будуть пасіки з медом. 6/70

В. Болкот. Радимо початківцям. 8/72

М. Субота. «Русское пчеловодство» та П. Прокопович. 9/73

Б. Рудка. На службі українського пасіництва. 10/74

З. Петренко. «Медовий» цех. 13/77

В. Герула. Людина, бджола і медодаї. 14/78

О. Довгалюк. Чудовий супутник у кочівлі. 16/80

В. Тимчишин. До питання про вощину. 18/82

В. Пилипенко. Племінна робота на пасіках. 20/84

Д. Шеремета, І. Шеремета. У бібліотечку бджоляра. 21/85

М. Осташевський, Я. Бучко, С. Попович. Вісті з краю. 22/86

Б. Рудка. Наука і час. 24/88

Г. Климишин. Як захистити бджіл від отруєння. 25/89

П. Степанко. Мед і косметика. 27/91

М. Чудик. Спробуйте — смачно! 28/92

П. Запаренко. Заповіт предків. 30/94

2 крб. 80 к.

ISSN 0869—2378. Український пацієнт. 1991. № 3. 1—32 (64—96).